

Amelia Krawczyk-Bocian

Autoreferat

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
w Bydgoszczy

Spis treści

1. Dane osobowe.....	3
2. Wykształcenie.....	3
3. Doskonalenie zawodowe.....	4
4. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.....	6
5. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).....	7
6. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (w tym poddanych pod ocenę).....	27
6.1. Obszar pierwszy: Pedagogika narracyjna i biograficzna.....	27
6.2. Obszar drugi: Epistemologiczne aspekty narracji.....	33
6.3. Obszar trzeci: Terapeutyczna i edukacyjna rola narracji.....	37
6.4. Podsumowanie dorobku naukowego. Wkład w dyscyplinę.....	42
7. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.....	48
7.1. Udział w realizacji projektów badawczych.....	48
7.2. Staż naukowy.....	50
7.3. Udział w konferencjach naukowych.....	51
7.4. Członkostwo w towarzystwach naukowych.....	53
8. Dorobek popularyzatorski, dydaktyczny, organizacyjny.....	54
8.1. Osiągnięcia dydaktyczne.....	54
8.2. Osiągnięcia w obszarze organizacyjnym.....	56
8.3. Działalność popularyzująca naukę.....	58
8.4. Współpraca z otoczeniem społecznym.....	60
8.5. Nagrody za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną.....	60
8.6. Pełnione funkcje.....	60
9. Inne informacje.....	61
10. Podsumowanie.....	62

Amelia Krawczyk-Bocian
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Katedra Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania
a.krawczyk@ukw.edu.pl

1. Dane osobowe

Amelia Krawczyk-Bocian

2. Wykształcenie

- 1996–2001 Studia magisterskie
Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego
Kierunek: pedagogika, specjalność: pedagogika opiekuńczo-wychowawcza
magister pedagogiki
- 2001–2005 Studia doktoranckie
Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego
Kierunek: pedagogika
doktor nauk humanistycznych
- 14.06.2005 Nadanie stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki
przez Radę Naukową Wydziału Pedagogiki i Psychologii Akademii
Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego

Tytuł rozprawy doktorskiej: *Zdarzenia krytyczne w narracjach
dorosłych dzieci alkoholików. Studium przeżyć i doświadczeń*

Promotor: Prof. dr hab. Teresa Hejnicka-Bezwińska

Recenzenci: Prof. dr hab. Ewa Marynowicz-Hetka

Prof. dr hab. Małgorzata Kościelska

3. Doskonalenie zawodowe

Po ukończeniu studiów na kierunku pedagogika (studia magisterskie i doktoranckie) oraz w czasie zatrudnienia na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego poszerzałam swoje kompetencje poprzez udział w wielu kursach specjalistycznych, programach edukacyjnych i szkoleniach.

- 2025 Zarządzanie różnorodnością, zapobieganie dyskryminacji płciowej i stosowanie języka inkluzyjnego w ramach wdrożenia *Planu równości płci dla Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego na lata 2023–2027*) – szkolenie, organizator: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego;
- 2025 Praca z danymi jakościowymi. Modele pracy z danymi jakościowymi Melissy Freeman – warsztat metodologiczny, XII Transdyscyplinarne Sympozjum Badań Jakościowych, Bydgoszcz;
- 2024 Kreatywne pisanie sposobem na uczenie się – warsztaty w ramach Kompas Edukacji, organizator: Wirtualny Uniwersytet Pedagogiczny;
- 2024 Trening umiejętności społecznych – kurs, organizator: Wyższa Szkoła Nauk o Zdrowiu, Bydgoszcz;
- 2023 Dobrostan psychiczny – jak mądrze wspierać dziecko w procesie wychowawczym. Presja i perfekcjonizm – jak uchronić dziecko, szkolenie w ramach Miejskiego Programu Wspierania Ucznia Zdolnego *Zdolni znad Brdy*;
- 2023 Postępowanie o awans naukowy – szkolenie, organizator: Uniwersytet Warszawski;
- 2023 Treningowe metody zastępowania zachowań agresywnych u dzieci, młodzieży i dorosłych –kurs, organizator: Wyższa Szkoła Nauk o Zdrowiu, Bydgoszcz–Toruń);
- 2023 Psychorysunek i bajka w terapii dzieci – kurs, organizator: Wyższa Szkoła Nauk o Zdrowiu, Bydgoszcz–Toruń;
- 2022 Jak przygotować wnioski grantowe i zarządzać projektem – szkolenie, organizator: Instytut Komunikacji Społecznej i Mediów Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego;
- 2022 Jednolity System Antyplagiatowy – jak interpretować wynik? – szkolenie dla promotorów prac magisterskich i licencjackich, organizator: Ośrodek Przetwarzania Informacji;

- 2022 Niezwykły umysł a funkcjonowanie w rodzinie – szkolenie w ramach Miejskiego Programu Wspierania Ucznia Zdolnego *Zdolni znad Brdy*, Bydgoszcz;
- 2022 Komunikacja bez przemocy – szkolenie w ramach Miejskiego Programu Wspierania Ucznia Zdolnego *Zdolni znad Brdy*, Bydgoszcz;
- 2022 Psychika naszych dzieci po pandemii – wsparcie emocjonalne – szkolenie w ramach Miejskiego Programu Wspierania Ucznia Zdolnego *Zdolni znad Brdy*, Bydgoszcz;
- 2022 Jak pracować nad kondycją własnego głosu – szkolenie w ramach Dni Jakości Kształcenia w Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz;
- 2022 Co możemy zrobić dla dzieci w sytuacjach stresowych – webinar, organizator: Światowa Organizacja Wychowania Przedszkolnego;
- 2022 Stawiam na rozwój UKW – szkolenie w ramach projektu pt. „Kompleksowe programy szkół wyższych”, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz;
- 2022 Jak sobie wzajemnie pomagać – webinar, organizator: Światowa Organizacja Wychowania Przedszkolnego;
- 2021 Komunikacja bez przemocy – czyli o rozmowach, które budują relacje – szkolenie w ramach Miejskiego Programu Wspierania Ucznia Zdolnego *Zdolni znad Brdy*, Bydgoszcz;
- 2021 Osoby niepełnosprawne w szkolnictwie wyższym – projekt pt. „Uniwersytet Równych Szans” – szkolenie: *Niepełnosprawność narządu słuchu i mowy*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz;
- 2021 Osoby niepełnosprawne w szkolnictwie wyższym – projekt pt. „Uniwersytet Równych Szans” – szkolenie: *Niepełnosprawność narządu wzroku*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz;
- 2021 Osoby niepełnosprawne w szkolnictwie wyższym – projekt pt. „Uniwersytet Równych Szans” – szkolenie: *Zaburzenia psychiczne i spektrum autyzmu*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz;
- 2021 Osoby niepełnosprawne w szkolnictwie wyższym – projekt pt. „Uniwersytet Równych Szans” – szkolenie: *Niepełnosprawność narządu ruchu*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz;
- 2020 Autoprezentacja i wystąpienia publiczne z elementami emisji głosu – szkolenie w ramach projektu pt. „Nowoczesny Uniwersytet”, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz;

- 2019 Design Thinking – poziom zaawansowany – projekt pt. „Innowacyjny Dydaktyk”, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz;
- 2016 Potrzeby i oczekiwania dziecka przewlekle chorego w szpitalu i środowisku rodzinnym – szkolenie, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz;
- 2001 „Nasze spotkania” – program psychoprofilaktyczny, organizator: Instytut Psychologii Zdrowia i Trzeźwości, Warszawa;
- 1998 Trening rozwijania umiejętności interpersonalnych – kurs, organizator: Ośrodek Terapii i Edukacji Psychologiczno-Pedagogicznej, Bydgoszcz;
- 1999 Język migowy – kurs, organizator: Polski Związek Głuchych, Bydgoszcz;
- 1997 Wychowawca placówek wypoczynku dzieci i młodzieży – kurs, organizator: Wojewódzki Ośrodek Metodyczny, Bydgoszcz.

Mając świadomość znaczenia ustawicznego kształcenia i doskonalenia, podjęłam się uczestnictwa w licznych szkoleniach, warsztatach, kursach, programach, które dały mi nowe kompetencje i uprawnienia do prowadzenia zarówno zajęć dydaktycznych ze studentami, jak również kursów dla nauczycieli w zakresie treningów interpersonalnych, treningów umiejętności społecznych. We wszystkich wspomnianych powyżej treningach i zajęciach odwoływałam się do *opowieści*, podkreślając jej sprawczą moc w odkrywaniu świata codziennych przeżyć i doświadczeń.

4. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Od 1 października 2005 roku jestem zatrudniona na stanowisku adiunkta dydaktyczno-badawczego w Katedrze Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, od 2024 roku – w Katedrze Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania.

Autoreferat swoją formą przypomina opowieść – o mnie – badaczce narracyjnej, o procesie stawania się nią, o wyzwaniach, które przed sobą postawiłam. Ich owocem jest wskazany w autoreferacie dorobek naukowy, moje doświadczenia badawcze, które wniosłam również w obszar prywatnego, codziennego życia.

5. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).

Tytuł osiągnięcia

**Narracja w pedagogice:
od egzystencji, przez badania, do praktyki edukacyjnej**

Cykl czterech monografii naukowych wchodzących w skład osiągnięcia:

Krawczyk-Bocian A. (2019). *Narracja w pedagogice. Teoria. Metodologia. Praktyka badawcza*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

Krawczyk-Bocian A. (2021). *Homo narrator*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

Krawczyk-Bocian A. (2023). *Biograficzne istnienie w opowieści*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

Krawczyk-Bocian A. (2025). *Opowieść w praktyce edukacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

Inne publikacje wchodzące w skład osiągnięcia:

Krawczyk-Bocian A. (2024). *The Family as a Place of Experiencing Critical Events – Case Study*, „Horyzonty Wychowania”, t. 23, nr 66, s. 123–133.

Krawczyk-Bocian A. (2023). *Narrator i badacz. O relacji opartej na zaufaniu i (z)rozumieniu*, „Przegląd Pedagogiczny”, nr 1, s. 71–81.

Krawczyk-Bocian A. (2022). *Terapeutyczna moc programu Opowieści w drodze w obszarze pracy z osobami (niepełno)sprawnymi*, „Niepełnosprawność i Rehabilitacja”, nr 4, s. 128–139.

Krawczyk-Bocian A. (2016). *Biograficzne doświadczanie (nie)pełnosprawności w świetle teorii dezintegracji pozytywnej Kazimierza Dąbrowskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

Wprowadzenie

Już jako dziecko chętnie przysłuchiwałam się opowieściom dorosłych. Siadałam wtedy pomiędzy nimi i uważnie, z zaciekawieniem analizowałam bieg zdarzeń, które w opowieści odtwarzali. W taki sposób stawiałam się uczestniczką codziennego świata, który odkrywałam w opowieści. Nadawałam mu znaczenie z perspektywy osoby, która czuje, doświadcza, nazywa swoje stany emocjonalne. Byłam obecna w świecie, który zdaniem Ryszarda Łukaszewicza (2010, s. 31) prowadzi subtelnie ku pedagogice drogi, „narracyjnemu konstruowaniu/rekonstruowaniu biografii” (por. Garbula, 2012, s. 119–132). Pielęgnowałam w sobie potrzebę dzielenia się opowieściami z bliskimi mi osobami. Dom rodzinny wzmacniał i wspierał mnie w podróży po codziennych, potocznych opowieściach. Subtelnie, nienachalnie kierował mnie ku naukowej ścieżce, na której miałam doświadczyć fenomenu i mocy opowieści w życiu współczesnego człowieka.

Czas studiów utwierdzał mnie w powyższym przekonaniu. Przełomem okazały się zajęcia z pedagogiki ogólnej prowadzone przez Profesor Teresę Hejnicką-Bezwińską, późniejszą promotorkę mojej rozprawy doktorskiej, która podczas jednego ze spotkań przedmiotem refleksji uczyniła książkę autorstwa profesor Mirosławy Nowak-Dziemianowicz pt. *Doświadczenia rodzinne w narracjach. Interpretacje sensów i znaczeń* (2002). Osobiste przeżycia, emocje towarzyszące temu zdarzeniu, ważne pytania o sens snucia opowieści przekonały mnie o potrzebie dalszego rozwoju pedagogiki narracyjnej, ukazania jej wartości i znaczenia dla codziennego życia współczesnego człowieka, budowania narzędzi pozwalających odkrywać świat sensów i znaczeń, bycia z innymi w ich osobliwej podróży w biograficznym czasie.

Z naukowym zacięciem i badawczym zaangażowaniem wyruszyłam zgłębiać ów świat opowieści. Nie byłam jednak w tym świecie sama. Towarzyszami mojej naukowej podróży stali się ludzie żyjący tuż obok mnie. Ludzie z bagażem życiowych doświadczeń, którzy wyrazili zgodę na ujawnienie zdarzeń z własnej biografii. Nazywam ich za Jean-Paulem Sartrem *opowiadaczami zdarzeń*. Będę do nich wielokrotnie wracała w niniejszym autoreferacie. To bohaterowie moich opowieści, badań naukowych, bez których nie byłoby mnie – badaczki narracyjnej podążającej po ścieżkach ich codziennego życia. To właśnie oni – narratorzy – budowali we mnie krok po kroku postać badaczki narracyjnej, kształtowali moją naukową drogę, uczyli pokory i cierpliwości w oczekiwaniu na słowo. Bez ich udziału w moim naukowym życiu z pewnością nie byłoby mnie – badaczki zaangażowanej

w rozczytywanie świata człowieka, odkrywanie zakamarków tego, co widoczne i zarazem ukryte w codziennej rzeczywistości.

To słowo wstępu ma na celu ukazanie mojej naukowej drogi stawania się badaczką narracyjną, która już od dzieciństwa pielęgnowała w sobie moc opowieści, moc słowa docierającego podczas zwyczajnej rozmowy. Wiązało się to z noszonym w sobie przekonaniem, że opowieść jest towarzyszką codziennego życia – mojego, jak i innych ludzi żyjących tuż obok. Wystarczy tylko ją dostrzec, nadać jej wartość i znaczenie. Oto moja rola badaczki w świecie wypełnionym opowieściami.

Tytuł mojego naukowego osiągnięcia brzmi: **Narracja w pedagogice: od egzystencji, przez badania, do praktyki edukacyjnej**. Odzwierciedla on trójwymiarową koncepcję narracji, którą traktuję jako istotny komponent współczesnego myślenia pedagogicznego. Poszczególne segmenty tytułu – od egzystencji, przez badania, do praktyki edukacyjnej – ukazują moją naukową próbę całościowego rozczytania narracji jako fenomenu pedagogicznego, antropologicznego i metodologicznego. Tym samym wyznaczają ontologiczną, epistemologiczną i praktyczną perspektywę narracyjnego podejścia w pedagogice.

Od egzystencji – to segment podtytułu, w którym ukazuję narrację w ludzkim doświadczeniu. Pochyłam się zatem nad zdarzeniami z biografii narratora, ukazuję trudy jego egzystencji, podjęte próby radzenia sobie z wyzwaniami codziennego życia. W tym ujęciu narracja służy ukazaniu przeżywania i rozumienia nie tylko życia narratora, lecz także ludzi żyjących tuż obok niego. Osób mających wpływ na to, co się wydarzyło, dlaczego się wydarzyło, pomagających zrozumieć, jak można spożytkować to, co miało miejsce do budowania obrazu siebie w oczekiwanej przyszłości.

Przez badania – to obszar, w którym podkreślam wartość metody narracyjnej w pedagogice. Dotyczy ona przede wszystkim wykorzystywania przeze mnie wywiadu narracyjnego w procesie odkrywania świata przeżyć i doświadczeń narratora. To również ukazanie, że gruntowna analiza narracyjna jest narzędziem służącym do odkrywania sensów i znaczeń ukrytych w edukacyjnych relacjach pomiędzy podmiotami narracyjnego spotkania.

Do praktyki edukacyjnej – to ostatni segment, najbardziej mi bliski, który wykorzystuję w pracy akademickiej ze studentami, ale również z uczniami szkół średnich i seniorami. Narracja służy tu jako narzędzie, które wprowadza w świat ludzkiej opowieści o zdarzeniach, sytuacjach z codziennego życia. To również narzędzie refleksji, zadumy, komunikacji z drugim człowiekiem, które niewątpliwie sprzyja budowaniu międzyludzkich relacji, wspiera proces uczenia się, pozwala krzewić kunszt narracyjny, wzmacnia podmiotowość uczestników edukacji poprzez umożliwienie im opowiadania własnej historii i przede wszystkim bycie wysłuchanym. Narracja staje się narzędziem diagnozy, zmiany (przemiany) i autorefleksji. Przyjmuje funkcję terapeutyczną.

Wszystkie wykazane w moim dorobku naukowym prace łączy przekonanie, że opowieść nie tylko opisuje rzeczywistość, w której żyje człowiek. Opowieść tę rzeczywistość (współ)tworzy. Stanowi ona przestrzeń do dialogu ze sobą, z innymi, zachęca do refleksji, zadumy nad tym, co się wydarzyło, co dzieje się tu i teraz, co ma miejsce w obrębie (nie tylko) najbliższego świata. To przestrzeń do budowania znaczeń, wspólnotowego uczestnictwa w kulturze, którą narrator z innymi ludźmi tworzy, buduje w oparciu o własne doświadczenia. Takie ujęcie wskazuje na spójność między teorią, badaniami i praktyką edukacyjną, którą jako badaczka narracyjna dostrzegam. Wskazuję też jej wartość dla życia jednostkowego, jak i społecznego.

Ukazany w autoreferacie cykl moich prac naukowych podejmuje interdyscyplinarną refleksję nad rolą i znaczeniem narracji w pedagogice. Przedstawiam ją jako metodę badawczą, ale przede wszystkim jako podstawowy sposób istnienia, działania i poznawania współczesnego człowieka w świecie sensów i znaczeń. To przekonanie, że narracja jest narzędziem budowania, tworzenia tożsamości, interpretowania doświadczeń, nadawania sensu temu, co człowiek przeżył.

Wszystkie moje prace mieszczą się zatem w nurcie pedagogiki humanistycznej, refleksyjnej, w paradygmacie interpretatywnym. Centralnymi postaciami są narrator i badacz. Narrator jako osoba opowiadająca o swoim życiu, ukazująca w opowieści zdarzenia, relacje z innymi i samym sobą, i badacz osadzony w polu badawczym z emocjonalnym zaangażowaniem i etycznym przestrzeganiem zasad pracy z ludzką historią. Obie postaci odgrywają znaczącą rolę w procesie badawczym, stają się współuczestnikami świata, który w opowieści wspólnie odkrywają.

Reasumując, celem moich pięciu monografii naukowych wchodzących w skład osiągnięcia oraz tekstów naukowych jest:

- zdefiniowanie, usystematyzowanie narracji w pedagogice, ukazanie jej egzystencjalnego, relacyjnego wymiaru;
- ukazanie wartości metody narracyjnej w badaniach pedagogicznych;
- wskazanie roli badacza i narratora w procesie badawczym, postaci, które współdziałają, współtworzą opowieści, są odpowiedzialne za ich ujawnienie;
- ukazanie wartości, znaczenia narracji w procesie tworzenia tożsamości współczesnego człowieka (w tym tożsamości narracyjnej);
- ukazanie roli i znaczenia narracji w przeżywaniu i doświadczaniu zdarzeń z indywidualnej biografii, interpretacji zdarzeń, nadawania sensów i znaczeń z perspektywy czasu;
- ukazanie narracji jako narzędzia w praktyce edukacji służącego do autorefleksji, zmiany, budowania relacji, podnoszenia poczucia podmiotowości, rozwijania kompetencji narracyjnych, komunikacji z innymi i samym sobą.

Przystępując do pracy nad książką pt. *Narracja w pedagogice. Teoria. Metodologia. Praktyka badawcza* (2019), postawiłam przed sobą zadanie zbudowania spójnego modelu pedagogiki narracyjnej, obejmującego teorię, metodologię i praktykę badawczą. Inspirując się twórczością Paula Ricoeura, Jeana-Paula Sartre’a, Józefa Tischnera, polskimi pedagogożkami i pedagogami, podjęłam się próby łączenia wątków pedagogicznych, filozoficznych, aksjologicznych i literackich w oryginalną narrację o człowieku jako istocie opowiadającej swoje życie. Moim celem było ukazanie narracji w pedagogice nie tylko będącej metodą badawczą, ale przede wszystkim egzystencjalnym aktem tworzenia dokonywanym przez człowieka, który nadaje sens swemu życiu, buduje podmiotowość w oparciu o relacje i interakcje tak ze samym sobą, jak i innymi ludźmi żyjącymi tuż obok. Daję temu wyraz już we wstępie do książki:

[...] podejmuję się próby rozczytania istoty, sensu i znaczenia narracji widzianej z perspektywy pedagogicznej. Pochylam się nad tymi zagadnieniami, które z punktu widzenia zarówno teorii, jak i praktyki badawczej ujawniają fenomen narracji dla

rozumienia życia innych ludzi, relacji/interakcji z nimi, podejmowania instytucjonalnych/pozainstytucjonalnych działań wpisujących się w obszar wychowania. Dostrzegam zatem znaczenie narracyjności w pedagogice, biorąc pod uwagę jej możliwości pozyskiwania wiedzy o życiu współczesnego człowieka (2019, s. 12).

Powyższe słowa poprowadziły wywód ku potrzebie spojrzenia na narrację jako szczególną formę myślenia i mówienia o świecie wypełnionym zdarzeniami, poznawania i rozumienia siebie i innych w tym świecie, bycia zakorzenionym w doświadczeniach jednostkowych i społecznych. W tym ujęciu narracja w pedagogice odgrywa rolę epistemologiczną, pozwalającą poznać, rozczytać to, co ukryte w zakamarkach owego społecznego i jednostkowego świata; rolę metodologiczną, dającą narzędzia, aby temu zadaniu sprostać; oraz rolę edukacyjną/praktyczną, którą można wykorzystać w biegu życia człowieka, w tym w procesie jego wychowania czy terapii.

W rozdziale I zatytułowanym *Teoretyczne podłoże rozumienia narracji* swoje rozważania rozpoczynam od ukazania miejsca narracji na mapie paradygmatów. Wychodzę od paradygmatu pozytywistycznego, pokazuję drogę rozwoju paradygmatu interpretatywnego, w którym centralne miejsce zajmuje podmiot i jego doświadczenie. W tym ujęciu wiedza jest konstruowana społecznie, a narracja staje się formą poznawania i nadawania sensu i znaczenia przeżytych doświadczeniom. Wykazuję, iż narracja nie służy jedynie przedstawieniu faktów, ich rejestracji, ale również ich interpretacji, co czyni ją szczególnie istotną w pedagogice, gdzie relacja między uczniem, nauczycielem a światem jest dynamiczna, złożona, wielowymiarowa.

Śledzę zatem rozwój narratywistycznej myśli humanistycznej, który umożliwił poznanie człowieka jako bytu jednostkowego, różnorodnego, niepowtarzalnego. Narracja uzyskała interdyscyplinarny charakter, stała się „ogólną strukturą wiedzy lub ogólną strukturą poznawczą” (Burzyńska, 2008, s. 27). Akcentuję jej relacyjny, kulturowy i interpretacyjny charakter. Ujmuję ją nie tylko z perspektywy możliwości przedstawiania doświadczeń, ale także jako szczególną formę ich konstytuowania. To pokazuje niewątpliwie potencjał narracji, który jest bogato definiowany na gruncie literaturoznawstwa, psychologii, antropologii, socjologii czy filozofii. Pojęcie narracji zyskało znaczenie w kontekście rozumienia zdarzeń i człowieka (narratora) obecnego w tych zdarzeniach. Daje temu wyraz Katarzyna Rosner, pisząc: „pojęcie narracji wprowadza nie tylko serię (ludzkich) zdarzeń, lecz także

prospektywno-retrospektywne ujęcie, które łączy ten przebieg w całość i konstytuuje strukturę” (2003, s. 48).

Wyodrębnienie narracji na tle paradygmatów naukowych pozwoliło mi zatem nie tylko ukazać definicyjne ujęcie narracji w odwołaniu do literatury przedmiotu, ale też stworzyć własną typologię zogniskowaną wokół pedagogiki. Dokonuję zatem ujęcia narracji jako opowieści życia, jako spotkania, samorozumienia, interpretacji czy nadawania znaczeń. W taki sposób narracja jest obecna w pedagogice, zyskuje dostęp do codziennego świata człowieka, ma strukturę temporalną – porządkuje wydarzenia w czasie, służy podjęciu dialogu z samym sobą, nadaje sens i znaczenie zdarzeniom, jest zanurzona w kulturze i języku, tworzy tożsamość narracyjną.

Czując niedosyt teoretycznego nasycenia narracją, swoją uwagę skierowałam na potrzebę stworzenia mapy pojęciowej narracji. Czynię to w rozdziale II o tym samym tytule. Porządkuję zatem dotychczas rozproszone w literaturze przedmiotu kategorie takie jak: *tożsamość narracyjna*, *pamięć narracyjna*, *dialog narracyjny* i in. Grupuję je w trzech obszarach pojęć związanych z: procesem konstruowania siebie (*postać narracyjna*, *tożsamość narracyjna*), procesem poznawania siebie (*pamięć narracyjna*, *czas narracyjny*) oraz procesem odkrywania Innego (*dialog narracyjny*, *doświadczenie narracyjne*). Ponadto zwracam uwagę na warunki tworzenia narracji, jej językowe i kontekstowe uwarunkowania oraz funkcje społeczne i edukacyjne. Rozdział ten ma charakter systematyzujący i przygotowuje grunt pod dalsze rozważania.

W rozdziale III zatytułowanym *Poznawczy wymiar badań narracyjnych* przybliżam narracyjną orientację metodologiczną, wraz z założeniami ontologicznymi, epistemologicznymi i metodologicznymi badań narracyjnych. Stawiam ważne z punktu widzenia praktyki badawczej pytania, które wymagają namysłu, refleksji badacza podejmującego się prowadzenia badań narracyjnych. Wybór tych pytań powstał w oparciu o moje wieloletnie doświadczenia badawcze, wątpliwości i rozterki, których doświadczyłam w procesie badawczym. Dzielę się nimi z czytelnikiem, przybliżając wartość i znaczenie metody narracyjnej w odkrywaniu świata współczesnego człowieka. Przedstawiam szczegółowo rolę wywiadu narracyjnego, kwestie związane z interpretacją uzyskanego materiału empirycznego, konstruowaniem znaczeń i rolą badacza narracyjnego w tym procesie. Szczególny nacisk kładę na etyczny i refleksyjny wymiar badań narracyjnych, podkreślając za Elżbietą Dubas (2015, s. 45), że: „badania realizowane w podejściu

biograficznym, z perspektywy etyki badacza, to duże wyzwanie badawcze, obejmujące nie tylko kwalifikacje pedagogiczne i metodologiczne, ale również i moralne”. Stąd potrzeba ciągłego podnoszenia jakości w badaniach jakościowych, czemu daję wyraz we wszystkich moich publikacjach naukowych.

W ostatnim rozdziale, *Fenomen narracyjności jako źródło wiedzy o sobie*, dowodzę, że człowiek konstruuje swoją tożsamość poprzez snucie opowieści o sobie, o świecie, w którym żyje, o innych ludziach żyjących tuż obok niego. Opowieści przyczyniają się do (re)konstrukcji indywidualnego życia, do przywoływania wspomnień, ważnych dla narratora postaci, nadawania relacjom, interakcjom z nimi znaczeń z perspektywy czasu. To fenomen narracji dla życia współczesnego człowieka. To również podkreślenie roli i znaczenia pamięci w odkrywaniu zakamarków codziennego świata.

Podejmując się zagadnienia *doświadczenia i przekraczania siebie w narracji*, podkreśliłam transformacyjny potencjał narracji w procesie opowiadania historii własnego życia, zrozumienia siebie w chaosie codziennego życia, przebudzowania, wzajemnego (ludzkiego) niezrozumienia. Stąd też punktem kulminacyjnym rozważań jest postać badacza narracyjnego, jego rola, zaangażowanie w tworzenie opowieści, podążanie za głosem narratora. To uwypuklenie jego współodpowiedzialności za proces badawczy, interpretację usłyszaną historię życia, podkreślenie bycia z narratorem w opowieści. To nacisk na etyczny i refleksyjny wymiar badań narracyjnych, w których jako badaczka uczestniczę.

Książka *Narracja w pedagogice. Teoria. Metodologia. Praktyka badawcza* jest moim głosem badaczki w odpowiedzi na potrzebę rozumienia narracji nie tylko jako metody, ale jako źródła budowania tożsamości i poszukiwania sensu życia – w myśl pedagogiki refleksyjnej. Książka akcentuje moje badawcze uwrażliwienie na proces tworzenia znaczeń przez narratorów, którzy czynią to przy współudziale badacza, jego autorefleksji. Daję temu wyraz, dzieląc się na kartach książki własnymi doświadczeniami i dylematami natury metodologicznej. Ponadto ukazuję narrację jako most łączący teorię z praktyką pedagogiczną, co czytelnik książki może skutecznie wykorzystać w procesie wychowania, budowania podmiotowości wychowanków czy radzenia sobie z trudnymi, determinującymi doświadczeniami.

Budowanie wiedzy o nas samych nie byłoby możliwe bez rozczytania postaci narratora. Pisząc książkę *Narracja w pedagogice...* (2019), doszłam do wniosku, że nie da się tej wyjątkowej postaci przedstawić na kilku zaledwie stronach. To właśnie w tym momencie

podjęłam decyzję napisania kolejnej monografii z cyklu, w której pochyliłam się nad tą postacią. Tak powstała książka *Homo narrator* (2021).

Już od pierwszych jej stron zwracam się bezpośrednio do czytelnika. Czynię to świadomie, celowo. Pragnę, aby poczuł, że książka jest adresowana dla niego. Piszę:

[...] homo narrator jest w Tobie, jest w każdym z nas. Umiejętność snucia opowieści wystarczy rozwijać każdego dnia. Od najmłodszych lat pielęgnować, aby móc u kresu życia powiedzieć: „jestem opowiadaczem swego życia. Potrafię czerpać z opowieści satysfakcję i radość z ciągłego odkrywania siebie z powrotem” (2021, s. 10).

To słowa, które mają pobudzić czytelnika do refleksji, zachęcić do podążania po ścieżkach swojego życia, nadać sens i znaczenie przeżytym doświadczeniom.

Homo narratora wpisuję w rozważania wokół egzystencji człowieka. Snuję refleksję nad jego tożsamością, doświadczeniem, życiem i sposobem, w jaki rozumie i interpretuje to, co przeżył. I tak w rozdziale I książki stawiam pytania ważne z punktu widzenia prowadzonego wywodu. Ich wybór podyktowany jest moim naukowo-badawczym podążaniem po literaturze przedmiotu, chęcią odpowiedzi na fundamentalne pytania związane z człowiekiem, jego próbą zrozumienia siebie i świata, w którym na co dzień żyje. Pytania łączy wspólny temat tożsamości, doświadczenia i narracji. Wykazuję, iż człowiek buduje i rozumie swoją tożsamość poprzez snucie opowieści o sobie samym – podmiocie zaangażowanym w interpretację swoich doświadczeń, nadawanie im sensu i znaczenia. Próbą odpowiedzi na pytania zachęcam czytelnika do stawiania własnych fundamentalnych pytań, które z perspektywy jego życia są ważne, kluczowe do zrozumienia tego, kim jest, czego pragnie, w jakim biograficznym punkcie obecnie się znajduje.

„Kim jest ten, kto pyta o to, kim jest?” – to pytanie, które prowadzi do refleksji nad tożsamością człowieka. W nawiązaniu do Ricoeura (2003) i jego koncepcji narracyjnej tożsamości podkreślam, iż opowieść łączy rozproszone zdarzenia z życia w spójną całość. Wskazuję za Ricoeurem, że to dzięki opowieści człowiek jest w stanie zrozumieć, kim jest. Postawione za autorem pytanie zaprasza czytelnika (homo narratora) do autorefleksji, konstruowania/tworzenia siebie w opowieści, przyglądania się swojemu życiu również przez kryzysy, trudne doświadczenia, po to, aby – jak twierdzi Ricoeur – człowiek mógł stać się dla samego siebie przyjacielem (Ricoeur, 1992).

„Co jest zapisane w biografii? Co istotnego zaszło w moim życiu? Czy życie staje się bardziej czytelne i zrozumiałe, kiedy zostaje zinterpretowane w świetle historii? Czego w tej chwili dla siebie chcę?” – postawione pytania podejmują temat znaczenia tworzenia biografii jako formy zapisu przeszłych doświadczeń. To zachęta do tworzenia własnej biografii, dzielenia się opowieściami z innymi, mówienia o tym, co znaczące i ważne w życiu. To pytania, które skłaniają do refleksji nad kluczowymi zdarzeniami. Tymi z nich, które miały wpływ na to, kim człowiek jest (jaki jest, jaki chciałby być). Podkreślam ważność postawionych pytań, nawiązując choćby do Charlesa Taylora (1995), którego zdaniem interpretacja przeszłości ma wpływ na teraźniejszość i przyszłość jednostki, na budowanie przez nią spójnej biografii; czy do Duccio Demetria (2000), zachęcającego do przeszukiwania zakamarków swego codziennego życia.

„W jaki sposób [...] doświadczam świat i co to znaczy, że uczę się przez doświadczenie?” – to pytanie o relację między zdobytym doświadczeniem a poznaniem, pytanie o sposób, w jaki tworzymy naszą wiedzę o tym, co miało miejsce; o sens tego, co się wydarzyło. To nawiązanie do Jerome’a Brunera (1990) i jego struktur narracyjnych, które pozwalają interpretować doświadczenia, a nie tylko rejestrować fakty. W taki sposób trudne, determinujące zdarzenia są dla człowieka zarówno źródłem wiedzy, jak i przestrzenią do refleksji. Pozwalają organizować pamięć epizodyczną, czyli wspomnienia przywoływane i rekonstruowane właśnie w formie opowieści. Dzięki nim człowiek może rozumieć siebie, świat, innych ludzi wokół niego, rozumieć, co właściwie się wydarzyło.

„W jaki sposób opowieść narracyjna przyczynia się do (z)rozumienia biograficznych przeżyć i doświadczeń?” – to ostatnie pytanie, które stawiam na kartach książki, nawiązując niejako treścią do wcześniejszego pytania. Podkreśla to udział opowieści w rozumieniu siebie i swoich doświadczeń. Narracja nie tylko zatem porządkuje doświadczenia, lecz także przekształca je w (z)rozumienie. Dzięki temu człowiek jest w stanie tworzyć spójną opowieść swojego życia, rozpoznaje swoje motywy działania i motywy innych, nadaje sens i znaczenie temu, co przeżył. W opowieści jego przeżycie staje się znaczeniem.

Powyższymi pytaniami podkreślam, że narracja ma charakter transformacyjny. To egzystencja człowieka wypełniona zdarzeniami, którym nadaje sens i znaczenie. Wszystkie postawione przeze mnie pytania – o biografię, tożsamość, doświadczenie – prowadzą do wniosku: człowiek jest istotą narracyjną. Poznanie samego siebie to nie tylko retrospekcja. To akt twórczy, który odbywa się dzięki narracji nadającej ciągłość własnego istnienia

i pozwalającej na zrozumienie tego, co się wydarzyło. To mój głos, jako badaczki narracyjnej, o potrzebie pochylenia się nad człowiekiem, który poprzez opowieść jest w stanie zrozumieć siebie, tworzyć więzi z innymi ludźmi, uczestniczyć w kulturze, a także rozwijać kreatywność i zdolność radzenia sobie z doświadczeniami.

Ów wątek jest widoczny w rozdziale II książki, w którym ukazuję *homo narratora* w perspektywie różnych ról. Podjęłam się tego zadania, obserwując braki w dostępnej literaturze przedmiotu. Wczytując się w problematykę, zauważyłam, że podejmowane przez narratora role pełnią różne funkcje, dzięki którym opowieść staje się spójna i wiarygodna.

W roli informacyjnej narrator udziela odpowiedzi na pytania: kto? co? gdzie? kiedy? Buduje w opowieści konstrukcję chronologiczną zdarzeń, pozwala zrozumieć *ramy* zdarzenia, zaprasza do głębszego zanurzenia się w opowieść. Czyni to, będąc w roli opisowo-sprawozdawczej. Podaje szczegóły zdarzenia, wprowadza emocje, uczucia, obrazy, dźwięki do opowieści. Umożliwia słuchaczowi (badaczowi) podążanie krok po kroku w opisywanej historii po zdarzeniach, sytuacjach, dzieli się swymi doświadczeniami. Subtelnie kieruje opowieść na kolejny etap. Staje się narratorem interpretującym swoje dotychczasowe życie, nadaje sens i znaczenie zdarzeniom, pokazuje przemianę samego siebie, wewnętrzny rozwój, chęć zmiany/przemiany swego życia. Łączy przeszłość z teraźniejszością, wybiega do wyczekiwanej przyszłości. Jego opowieść jest przemyślana, refleksyjna, ukierunkowana na zrozumienie siebie. Podejmuje się roli refleksyjno-dygresyjnej, stawia pytania i poszukuje na nie odpowiedzi. Stawia również takie, na które jeszcze nie może odpowiedzieć. Buduje relację z słuchaczem (czytelnikiem), pozwalając mu na identyfikację z jego problemem.

Jak wspomniałam, w dotychczasowej literaturze przedmiotu role narratora były opisane fragmentarycznie. W książce *Homo narrator* tworzę spójny model teoretyczny, który można wykorzystać w edukacji dorosłych i młodzieży. Ponadto wskazane przeze mnie role narratora obserwowałam podczas prowadzonych przeze mnie wywiadów narracyjnych. Wynikają one zatem z moich doświadczeń badawczych, którymi dzielę się z czytelnikiem. Podkreślam zatem, że narrator nie tylko opowiada historię swojego życia, ale tworzy jego sens, przepracowuje zdobyte doświadczenia, refleksyjnie się do nich odnosi, dzieli się nimi z badaczem w sposób mu najbliższy.

Rozważania zawarte w *Homo narratore* kończę metaforycznym ujęciem. Wprowadzam do literatury nową typologię metafory narratora jako: reżysera, przewodnika, odkrywcy, kreatora zmian, (re)konstruktora. Znajomość tych ról może pomóc pedagogom

zrozumieć proces codziennej autorefleksji w życiu człowieka, integracji doświadczenia, co można wykorzystać w pracy wychowawczej i terapeutycznej. Sprzyjają temu załączone opowieści moich narratorów, którzy dzielą się doświadczeniem bycia w przyjętej roli.

Homo narrator to książka, w której integruję narrację z edukacją biograficzną i refleksyjną, systematyzuję i porządkuję role narratora, wprowadzam nową typologię metafor narratora, narrację świadka zdarzenia. Rozszerzam pole narracji na egzystencję i codzienność współczesnego człowieka poprzez połączenie pedagogiki z filozofią życia. To książka, którą zachęcam do stania się *homo narratorem*.

Jako badaczka obserwująca narratora bezpośrednio w procesie badawczym, na kartach niniejszej książki podkreślam ważność zrozumienia jego życia, istnienia wśród ludzi, którzy tak jak on chcą być wysłuchani.

Jesteśmy [przecież] homo narratorami, których nieustannie poszukujemy w sobie. Nasze poszukiwania nie mają końca. Za każdym razem będziemy odczuwać niedosyt snucia opowieści. Swoją narrację będziemy rozpoczynać każdego dnia, od nowa (2021, s. 134)

– to moje słowa na kartach książki, które nie pozwoliły zakończyć pracy nad rozczytaniem ważności opowieści w życiu współczesnego człowieka. W taki sposób zrodziła się potrzeba napisania kolejnej książki. *Biograficzne istnienie w opowieści* (2023) daje wyraz dalszemu naukowo-badawczemu poszukiwaniu odpowiedzi na ważne pytania z perspektywy osoby doświadczającej i przeżywającej siebie. Postaci, która głośno artykułuje potrzebę tworzenia narracji jako aktu sensotwórczego.

Czynię to zatem konsekwentnie we wskazanej książce, pisząc we wstępie:

Z docierających do mnie jako badacza biograficzno-narracyjnego opowieści próbowałam (i nadal próbuję) rozczytać obraz współczesnego człowieka. Jest to jednak zadanie bardzo trudne. Jesteśmy inni, jesteśmy różni. Naszą wyjątkowość definiuje nasze ziemskie bytowanie w świecie znaczeń. Podążamy zatem po indywidualnej ścieżce życia, wierząc, że to, co nam się przytrafia, będziemy w stanie zrozumieć, wytłumaczyć, poddać pod namysł i refleksje (2023, s. 9).

Książką subtelnie, nienachalnie wprowadzam czytelnika w ideę biograficznego istnienia w opowieści. Akcentuję znaczenie narracji w procesie odkrywania siebie, nawiązania dialogu

z samym sobą, nadawania znaczenia tak codziennym, jak i przełomowym dla życia zdarzeniom, tworzenia spójności życia.

Aby sprostać temu zadaniu, wprowadziłam cztery perspektywy biograficzne, które dotychczas towarzyszyły mi w naukowo-badawczym procesie rozumienia opowieści jako egzystencjalnego wymiaru istnienia współczesnego człowieka. Mowa o: czułym narratorze, człowieku dramatu, opowiadaczu zdarzeń i o tym, który jest sobą. Ich rozczytanie służy autorefleksji, świadomemu tworzeniu narracji pomagającej w (z)rozumieniu doświadczeń swoich i cudzych.

Czuły narrator to perspektywa zaczerpnięta od Olgi Tokarczuk (2020). Dokonuję rozpoznania tej roli od strony poznawczej i emocjonalnej. Wskazuję na potrzebę rozwoju koncepcji czułego narratora jako pewnej postawy pedagogicznej ukierunkowanej na empatię, uważność i szacunek wobec historii człowieka żyjącego tuż obok. Stąd odwołanie do potrzeby zrozumienia człowieka jako istoty, która dzięki zanurzeniu w opowieść o sobie jest w stanie nadać zdarzeniom sens i znaczenie dla biograficznego życia. Porównanie opowieści do *piątego żywiołu* sugeruje nadanie jej funkcji fundamentalnego elementu codziennego świata; do *aktu mocy* – władzę w interpretowaniu zdarzeń; do *sieci oplatającej życie* – łączenie przeszłości z teraźniejszością i przyszłością; wreszcie do *splotów sensów* – spajanie opowieści w spójną całość.

Czuły narrator to perspektywa umożliwiająca budowanie refleksyjnej i empatycznej relacji ze światem i innymi ludźmi. Perspektywa, która rozwija wrażliwość narracyjną, buduje więź poprzez dzielenie się opowieściami. Pozwala poczuć się *opowiadaczem zdarzeń*, który z zacięciem opowiada o tym wszystkim, co mu się przydarzyło.

Wprowadzenie koncepcji *opowiadacza zdarzeń* Sartre'a (1974) wydaje się w pełni uzasadnione. Dzięki niej czytelnik ma możliwość poczuć samego siebie w tej roli. Ponadto Sartre postrzega człowieka jako podmiot doznający i działający, obdarzony wolnością, co podkreśla świadomy jego udział w tworzeniu własnej historii. Z perspektywy pedagogiki to wzmocnienie idei sprawstwa, podmiotowości, woli tworzenia opowieści dla samego siebie. To pozytywny wymiar budowania opowieści, w której człowiek staje się codziennym *opowiadaczem zdarzeń*.

W podjętej narracji opowiadacz zdarzeń ujawnia swoje dramaty. Staje się Tischnerowskim *człowiekiem dramatu*, który w opowieści doświadcza spotkania z cierpieniem, niepewnością, dramatem własnego istnienia. Człowiek staje się podmiotem

własnego dramatu jako istota ucieleśniona (Tischner, 1998, s. 69). Przebywa w opowieści drogę, która odkrywa momenty zwątpienia, bierności, wycofania, ale i walki z przeciwnościami losu. Odkrycie w sobie człowieka dramatu zmagającego się z losem staje się przydatne w obszarze pedagogiki opiekuńczej i terapeutycznej. Snucie opowieści pomaga w przepracowaniu trudnych doświadczeń, staje się przestrzenią spotkania z Innym (badaczem, terapeutą, pedagogiem), chcącym wysłuchać, wesprzeć, pomóc. Tischner pisze: „oto do moich uszu dochodzi twoje pytanie. Jest chwila ciszy, wspólnej tożsamości. Oczekujesz na odpowiedź. Trzeba dać odpowiedź. To trzeba jest istotne” (1990, s. 13). To słowa kierujące uwagę na drugiego człowieka obecnego w opowieści. Postać, która nie tylko słyszy owe pytanie, ale jest obecna ciałem i duchem w zdarzeniu, w ciszy, w przestrzeni narracyjnego spotkania. To istotny element w obszarze pedagogiki narracyjnej, którego osobiście doświadczyłam, który akcentuję również jako ważny element procesu badawczego, relacji zachodzących między badaczem a narratorem. Wprowadzając koncepcję człowieka dramatu, podkreśliłam, iż narracja jest spotkaniem z cierpieniem, niepewnością, upadkiem, ale i radością przed nowym, nieznanym, wyznaczonym planem działania. Staje się źródłem inspiracji dla pedagogiki opiekuńczej, terapeutycznej, która odkrywa człowieka, jego potencjał do zmiany.

Dostrzegając udział opowieści w budowaniu tożsamości, przywołałam Ricoeurowską koncepcję narracyjnej tożsamości, podkreślając za autorem, że człowiek staje się sobą poprzez opowiadanie. Dokonuję rozróżnienia na tożsamość jako jednakowość i jako bycie sobą, kładąc nacisk w rozważaniach właśnie na tożsamość narracyjną, która w ujęciu Ricoeura objawia się w dialektyce bycia sobą i bycia tym samym. Stąd też tożsamość rozumianą narracyjnie nazywam za autorem tożsamością postaci (2003). Ukazuję zatem narratora jako postać, która jest najlepiej zorientowana w tym, co miało miejsce, potrafi refleksyjnie wyczytać z biografii zdarzenia, które przyczyniły się do określenia siebie, swojego miejsca na mapie indywidualnego życia. Rezultatem podjętego zadania snucia opowieści o sobie jest uzyskanie narracyjnej jedności życia, która zdaniem Ricoeura (1992) prowadzi do „życia dobrego, zastąpienia kryzysu siebie – szacunku dla siebie, zaprzyjaźnienia się ze sobą”, co odczytuję jako terapeutyczny obszar pracy nad sobą, stawania się sobą właśnie poprzez opowiadanie. To niewątpliwie powiązanie Ricoeurowskiej teorii narracji z procesem edukacji biograficznej, który jest możliwy dzięki podjętej opowieści *o samym sobie jako innym* (2003).

Rozważania wokół czterech portretów biograficznych opowieści, zainspirowanych *czułym narratorem* Tokarczuk, konceptem *opowiadacza zdarzeń* Sartre'a, *człowieka dramatu* Tischnera oraz *tożsamością narracyjną* Ricoeura, podkreślają, że narracja jest przestrzenią samorozumienia, aktem sprawstwa i transformacji. Sprzyja odkrywaniu sensu życia, wyznaczaniu nowych zadań i przedsięwzięć, które czytelnik po lekturze książki może sam sobie wyznaczyć.

Dostrzegając swój udział w procesie podążania za *opowiadaczem zdarzeń*, *czułym narratorem*, *człowiekiem dramatu*, *tym, który chce być sobą*, wprowadziłam autobiograficzną perspektywę badacza jako uczestnika opowieści Innego. Uczyniłam to świadomie w ostatnim rozdziale książki zatytułowanym *Opowieści żyją w nas. Wspomnienia badacza*. Dzielę się z czytelnikiem własnymi wspomnieniami z procesu badawczego. Pokazuję, że badania narracyjne mają wymiar wzajemnego kształtowania narratora i badacza, budują relacje między nimi, wkraczają w ich codzienny świat subtelnie i nienachalnie. Są również wskazówką dla młodych badaczy, którzy chcą odkrywać świat ukryty w opowieści, przygotować się do przeprowadzenia wywiadu narracyjnego, móc być z narratorem w tym ważnym przedsięwzięciu. Opisuję zatem najważniejsze momenty z procesu badawczego, które mogą pomóc wspólnie stworzyć przestrzeń, aktywnie uczestniczyć w procesie wzajemnego uczenia się, poznawania siebie, swoich emocji i uczuć. To jasny przekaz zwłaszcza dla początkujących badaczy, wkraczających w świat opowieści, zwracający uwagę na sposób mówienia, zachowania, bycia razem w jednej przestrzeni narracyjnego spotkania.

Towarzyszące tej części rozważań refleksje zamykają książkę. Jej celem było ujęcie opowieści jako fundamentu istnienia i samopoznania, skierowanie uwagi na człowieka, który opowiada o sobie i swoim życiu. Sprzyjał temu opis czterech portretów biograficznych opowieści, które integrują wiedzę z różnych obszarów naukowych dociekań. Stworzyły spójne tło dla refleksji nad narracyjną tożsamością, opisywania świata uczuć i emocji, budowania przestrzeni do spotkania z samym sobą.

Książka akcentuje potrzebę rozwoju pedagogiki czułości i uważności na drugiego człowieka jako opowiadacza swojego codziennego świata, przeżytych przez niego dramatów, kryzysów siebie, walki o podmiotowość, o rozwój tożsamości, w tym tożsamości narracyjnej. To zwrócenie uwagi nie tylko na narratora, który ujawnia biograficzne istnienie, ale również na osoby żyjące tuż obok niego. Z perspektywy pedagogiki to akcent położony na postać pedagoga, wychowawcy, nauczyciela, który jest (może być) towarzyszem opowieści ucznia,

podopiecznego. To przekonanie, że opowieść pozwala poznać nie tylko siebie, ale i drugiego człowieka, świat, w którym żyje, doświadcza wzlotów i upadków. Opowieść ma zatem moc transformacji tożsamości obu podmiotów narracyjnego spotkania, rozumienia przez nich świata, jego zmiany na lepsze. Poprzez postawione pytania – pomocne w tworzeniu narracji (stanowiące załącznik do książki) – czytelnik może stworzyć plan indywidualnej pracy nad własną biografią. To również inspiracja dla osób zajmujących się tutoringiem, które mogą wykorzystać opowieść do pracy z biografią edukacyjną. Narracja staje się narzędziem integracji doświadczeń o drodze edukacyjnej i zawodowej, wzmacnia autorefleksję, sprzyja tworzeniu spójnej narracji o sobie w biograficznym czasie.

Stworzenie autorskich narzędzi sprzyjających temu zadaniu uczyniłam potrzebą i zadaniem kolejnej książki, którą zatytułowałam *Opowieść w praktyce edukacji*¹ (2025). We wstępie do książki piszę:

Oddaję do rąk czytelnika książkę niezwykle mi bliską. Z jednej strony zamyka ona cykl prac², którymi zapraszam do zanurzenia się w świat opowieści, zrozumienia jej istoty, znaczenia dla pedagogiki i edukacji. Z drugiej strony otwiera przestrzeń do wykorzystania opowieści w praktyce edukacji, ukazania jej wartości dla każdego człowieka (2025, s. 11).

W książce zaznaczam terapeutyczny i edukacyjny potencjał snucia opowieści. Adresatami książki czynię nauczycieli, pedagogów, psychologów, terapeutów, nauczycieli akademickich, którzy mogą wykorzystać zawarte w książce karty pracy do prowadzonych przez siebie zajęć dydaktycznych. To również propozycja dla tych czytelników, którzy indywidualnie pragną zanurzyć się w świat opowieści, odbyć podróż po zakamarkach swego życia, przyjrzeć się sobie z perspektywy czasu.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym *O opowieści, jej możliwości poznania świata, nadania mu sensu i znaczenia* wprowadzam czytelnika w świat opowieści. Rozpaczynam od ukazania znaczenia i wartości domu rodzinnego, jako miejsca, w którym człowiek uczy się nadawać sens i znaczenie przeżytych zdarzeniom, budować własną historię w oparciu

¹ Inne narzędzia pomocne w tworzeniu opowieści prezentuję w części autoreferatu nt. *Terapeutyczna i edukacyjna rola narracji*.

² *Opowieść w praktyce edukacji* zamyka cykl rozważań wokół książki pt. *Narracja w pedagogice. Teoria. Metodologia. Praktyka badawcza* (2019). W skład wspomnianego cyklu monografii wchodzi również *Homo narrator* (2021) oraz *Biograficzne istnienie w opowieści* (2023), które uczyniłam przedmiotem rozważań w niniejszym autoreferacie.

o usłyszane opowieści (od rodziców, dziadków). To dla mnie jako badaczki początek spotkania z opowieścią, którą czynię elementem codziennego życia. Przechodzę następnie ku *pięciu założeniom tworzącym opowieść zakorzenioną w czasie i przestrzeni*. Wpisuję je w paradygmat narracyjny, omawiam podstawy teoretyczne narracji. W taki sposób prowadzę czytelnika ku zrozumieniu, iż można postrzegać opowieść jako zjawisko osadzone w określonym czasie i miejscu, łączące osobiste doświadczenia z szerszym kontekstem kulturowym. Dalsze rozważania prowadzą zatem ku potrzebie spojrzenia na opowieść jako żywioł, który ogarnia codzienny świat człowieka. Próbuję odpowiedzieć na pytanie: *dlaczego powietrze, woda, ogień i ziemia współczesnym nie wystarczają?* Dowodzę, że snucie opowieści o sobie i swoim życiu jest niezbędne dla emocjonalnego i społecznego funkcjonowania człowieka w świecie wypełnionym zdarzeniami. Aby nie zagubić się w tym świecie, należy stworzyć mapę, która pozwoli wyruszyć w podróż z opowieścią, uporządkować zdarzenia, zrozumieć ich przyczynę, skutki, potrzebę dokonania zmian. Czynię to w podrozdziale zatytułowanym *O opowieści jako mapie. O tym, co łączy narratora, zdarzenie i współników tworzących świat codziennych znaczeń*. Dowodzę, że opowieść pomaga orientować się w świecie, tworzyć wspólnotę znaczeń. Zawarte w rozdziale rozważania przenoszą zatem stopniowo narrację z teorii ku codziennej edukacyjnej praktyce. Ukazują narrację jako mapę, która służy rozczytywaniu świata naznaczonego zdarzeniami, emocjami, spotkaniami z sobą i z innymi.

Mapa, którą stworzyłam, stanowi preludeum do swobodnego wejścia czytelnika (narratora) w świat opowieści. Sprzyja temu rozdział II książki zatytułowany *O podróżach przez życie, z których opowieści tworzymy*. Zapraszam w nim czytelnika do odbycia czterech podróży: podróży bohatera Christophera Voglera w 12 aktach, podróży w micie Sama Keena, podróży spacerowicza, turysty, włóczęgi i gracza z koncepcji Zygmunta Baumana oraz autorskiej propozycji podróży *opowieści w opowieści z początkiem, ale bez końca*.

Podróż można odbyć samodzielnie bądź z grupą. W pierwszej wersji podróż przyjmuje funkcję terapeutyczną, porządkującą doświadczenia. W drugiej wersji przygotowane przeze mnie karty pracy można wykorzystać w trakcie zajęć dydaktycznych. Sprzyjają one pracy grupowej nastawionej na dialog, współpracę, rozwijają wyobraźnię, zachęcają do mówienia, dzielenia się doświadczeniami. Do każdej podróży z opowieścią przygotowałam instrukcję, wspomniane karty pracy oraz zadania do wykonania, które uczą słuchania siebie, innych, przenoszą zarówno w czas przeszły, jak i ten wymarzony, wyczekiwany. Pozwalają na

refleksję i zadumę nad zdarzeniami i postaciami, które odegrały ważną rolę w życiu narratora. Po każdej odbytej podróży z opowieścią wskazuję walor edukacyjny podróży z opowieścią, która pełni funkcję rozwojową, poznawczą i wychowawczą.

Podróż bohatera Voglera podkreśla narracyjny schemat rozwoju postaci i opowieści, który można wykorzystać jako narzędzie refleksji biograficznej. Składa się z 12 etapów, które prowadzą bohatera (ucznia/narratora) od codzienności, przez wyzwania, aż po przemianę i powrót z nową wiedzą, nowym doświadczeniem. Do każdego z etapów podróży przygotowałam karty pracy oraz instrukcje. Zachęcają one potencjalnego bohatera do podjęcia wyzwania, które w jego ocenie jest dla niego ważne, kluczowe dla dalszego rozwoju. Odbycie podróży bohatera wnosi walor edukacyjny do prowadzonych zajęć dydaktycznych z uczniami/studentami. Dzięki podróży uczeń/narrator ma możliwość analizowania swojego życia poprzez opowieść, odkrywa motywację do podjęcia działania, wyzwania. Podróż wzmacnia jego refleksję nad własną drogą, co daje wyraz potrzebie budowania biografii edukacyjnej.

Podróż w micie Keena to model narracyjny wykorzystywany w refleksji biograficznej i edukacji dorosłych, który skupia się na odkrywaniu sensu życia poprzez analizę mitów osobistych. Umożliwia odbycie podróży w czasie: od przeszłości, przez teraźniejszość, do czasu przyszłego. Sprzyjają temu przygotowane karty pracy oraz instrukcje, które mają pomóc narratorowi (czytelnikowi) w wykonaniu zadań. Istotnym walorem edukacyjnym podróży w micie Keena uczyniłam autorefleksję, dzięki której narrator rozpoznaje własne mity, które często nieświadomie wpływają na podejmowane przez niego życiowe decyzje. Zwracam również uwagę na możliwość integracji doświadczeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości w spójną narrację o sobie i swoim życiu. Odbycie podróży w micie rozwija ponadto samoświadomość narratora oraz jego poczucie sensu, co z perspektywy ucznia/studenta/narratora pozwala zrozumieć, jakimi wartościami, zasadami, normami kieruje się on w swoim życiu. Podążanie za mitami wzmacnia kompetencje narracyjne ucznia, który uczy się opowiadać o swoim życiu w kontekstach kulturowym, duchowym i emocjonalnym.

Kolejna propozycja odbycia podróży z opowieścią nawiązuje do Baumana i jego czterech metaforycznych figur współczesnego człowieka w świecie płynnej nowoczesności: *spacerowicza*, *turysty*, *włóczęgi* i *gracza*. Każda z nich pokazuje inny sposób *podróżowania przez życie*, odkrywania siebie, rozumienia świata i ludzi w tym świecie. Pomagają w tym przygotowane przeze mnie instrukcje, wprowadzające do przyjęcia roli spacerowicza, turysty,

włóczęgi i gracza, oraz pytania pomocnicze do stworzenia opowieści. Ich celem jest pobudzenie do autorefleksji, do świadomego wyboru Baumanowskiej postaci i stworzenia własnej narracji biograficznej. Zdecydowanym walorem edukacyjnym podróży wedle propozycji Baumana uczyniłam możliwość rozpoznania przez narratora własnych postaw wobec życia, sposobów radzenia sobie w świecie zmian, przemian, refleksję nad tożsamością w płynnej nowoczesności skierowaną na postawione pytania: kim jestem? Dokąd zmierzam? Co chcę osiągnąć? Jak postrzegam siebie, świat innych ludzi? Co jest dla mnie ważne? Przygotowane karty pracy przypominają zwykłą kartkę z pamiętnika. Pomaga ona przekształcić refleksję w spójną narrację, która może służyć w tutoringu i edukacji biograficznej. Jej prostota, celowo przeze mnie wybrana, podkreśla zwyczajność ludzkiego życia w codzienności, potrzebę tworzenia biografii edukacyjnej w kontekstach społecznym i kulturowym, wśród ludzi – dla ludzi.

Podróż opowieści w opowieści z początkiem, ale bez końca to moja autorska propozycja, która kończy rozważania zawarte w książce. Koncepcja przeznaczona jest do pracy zespołowej, ponieważ opowieść jednego narratora może stać się impulsem do przywoływania opowieści przez kolejnego narratora. Tworzy się dzięki temu wyzwaniu łańcuch opowieści, w którym wątki i doświadczenia jednego narratora łączą się z innym, tworząc bogaty obraz świata codziennych zdarzeń. Istotą podróży *opowieści w opowieści* uczyniłam zatem tworzenie narracji wielopoziomowej – jedna opowieść staje się impulsem dla kolejnej. Dzięki temu narrator swobodnie opowiada o sobie i swoim świecie, a jego historia jest kontynuowana, reinterpretowana lub pogłębianą przez innych narratorów. Przygotowane tematy do snucia opowieści, instrukcje dla prowadzącego grupę narracyjną, dla narratorów, instrukcje przygotowania sali, zasady *opowieści w opowieści*, karty pracy – to wszystko jest niezbędne do tego, aby swobodnie wprowadzić narratorów w świat *opowieści w opowieści*.

Walorem edukacyjnym tej podróży jest niewątpliwie rozwój umiejętności narracyjnych i komunikacyjnych wszystkich uczestników poprzez podejmowanie swobodnej opowieści o sobie. Wzmacnia to empatię i rozumienie różnorodności doświadczeń ludzkich, buduje więzi społeczne między narratorem a słuchaczem, pozwala narratorowi zrozumieć samego siebie – swoje decyzje, emocje, role społeczne, tworzy biografię edukacyjną w kontekście interakcji z innymi, przestrzeń terapeutyczną dla osób, które dzięki dzieleniu się opowieścią w bezpiecznej grupie są w stanie zrozumieć siebie.

Podróż *opowieści z opowieści* to narzędzie, które integruje doświadczenia życiowe w spójną narrację, wzmacnia autorefleksję, samoświadomość i odpowiedzialność za własny rozwój, buduje kompetencje społeczne i narracyjne, wspiera uczenie się przez całe życie w wymiarze osobistym i zawodowym. Jest ważnym narzędziem w edukacji dorosłych wzmacniającym poczucie sprawstwa i sensu życia.

W monografiach:

Narracja w pedagogice. Teoria. Metodologia. Praktyka badawcza

Homo narrator

Biograficzne istnienie w opowieści

Opowieść w praktyce edukacji

pokazuję, w jaki sposób łączę refleksję teoretyczną z praktycznym warsztatem badawczym. Podkreślam, że narracje nie tylko informują o zdarzeniach, relacjach, ale też akcentują proces tworzenia tożsamości, nadawania sensu, rozumienia tego, co było. Wspierają zatem autorefleksję, rozwój, terapeutyczny dialog (z samym sobą i innymi). Są obecne w egzystencji, w badaniach, w edukacyjnej praktyce. Wszędzie tam, gdzie jest człowiek opowiadający swoje życie.

Pozostałe teksty naukowe wchodzące w skład moich osiągnięć naukowo-badawczych przedstawiam w dalszej części autoreferatu.

6. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (w tym poddanych pod ocenę)

6.1. Obszar pierwszy: Pedagogika narracyjna i biograficzna

Pedagogikę narracyjną i biograficzną sytuuję w pierwszym obszarze moich zainteresowań naukowych. Daję jej wyraz w licznych artykułach oraz dwóch monografiach.

Dostrzegam wartość i znaczenie narracji dla pedagogiki, która umożliwia zarówno badaczowi, jak i narratorowi głęboką refleksję nad własnym życiem, nadanie mu sensu i znaczenia, budowanie tożsamości w oparciu o przeżyte doświadczenia. Podkreślam to w tekstach *Narracja jako spotkanie* (2012) oraz *O potrzebie badań biograficzno-narracyjnych w pedagogice* (2015). W pierwszym z nich dowodzę, iż narracja jest czymś więcej niż tylko opowieścią. Jest spotkaniem człowieka z drugim człowiekiem, ale też spotkaniem narratora z samym sobą, z własną przeszłością, doświadczeniami, które na dobre zapisały się w biografii. Ujmuję zatem narrację jako przestrzeń do spotkania badacza z narratorem, który nie tylko przysłuchuje się opowieści, lecz także aktywnie, z zaangażowaniem uczestniczy w akcie nadawania znaczenia. Staje się zatem towarzyszem podróży po historii życia narratora. Czynię z badacza aktywnego uczestnika świata narratora, ukazuję relację między nimi, którą opieram na zaufaniu i rozumieniu.

Drugim wskazanym tekstem wpisuję się w dyskusję o potrzebie dalszego rozwoju badań biograficzno-narracyjnych w pedagogice, możliwości wykorzystania ich w zrozumieniu człowieka, jego doświadczeń, kryzysów, emocji, podjętych decyzji, wyborów. Sprzyjają temu opisane techniki narracyjne, które mogą stać się dla badaczy inspiracją w procesie badawczym, w tworzeniu projektu własnych badań. Oba teksty ukazują pedagogiczną wartość narracji opartą na rozwoju autorefleksji pomagającej narratorowi odkrywać zakamarki swojego codziennego świata, nazywać uczucia i emocje tak ważne w kontekście przepracowania determinujących zdarzeń.

W tekstach zwracam również uwagę na spotkanie narratora z samym sobą. W takiej sytuacji narracja umożliwia narratorowi introspekcję, pozwala nadać sens i znaczenie przeżyтым doświadczeniom, prowadzi do rozwoju samoświadomości, zrozumienia, w czym narrator uczestniczył. W spotkaniu badacza z narratorem, jak i narratora z samym sobą, udział bierze czas, który łączy przeszłość, teraźniejszość i przyszłość. Piszę o tym w tekstach *Doświadczenie czasu w badaniach biograficzno-narracyjnych* (2017) oraz *Narracja jako*

temporalna podróż po świecie sensów i znaczeń (2020). To refleksyjne artykuły, które osadzam na pograniczu pedagogiki, filozofii i metodologii badań. Skupiam w nich uwagę na potrzebie ujęcia narracji jako sposobu rozumienia siebie i świata w perspektywie czasu. Czas narracyjny jest więc dla mnie łącznikiem w ukazaniu drogi narratora. Przedstawia opowieść jako drogę od przeszłości ku przyszłości, ujawniając doświadczenia, przeżycia, kryzysy, które miały miejsce. W tekstach podkreślam, że narracja nie istnieje poza czasem – jest głęboko w nim zanurzona. Przyjmuje strukturę czasową, łącząc przeszłe wydarzenia z teraźniejszością i przyszłością.

Znaczenie narracji dla pedagogiki jest zatem nieocenione. Dzięki podjętej opowieści człowiek jest w stanie przekształcić codzienny chaos przeżyć i doświadczeń w sensowną całość, spójność. Umożliwi mu to podjęcie dialogu z samym sobą, ze swoim Ja z przeszłości i teraźniejszości, z innymi ludźmi żyjącymi tuż obok. Narracja pozwala zatem na autorefleksję, konfrontację z tym, co było, na ponowne określenie siebie. W tekście *Narracja jako temporalna podróż po świecie sensów i znaczeń* (2020) daję temu wyraz, wprowadzając kategorię *zatrzymania narracyjnego*. Ujmuję ją jako ważny element spotkania narratora ze sobą, swoimi doświadczeniami, które podczas podjętej opowieści on zatrzymuje, aby nadać im sens i znaczenie, poddać je pod refleksję i zadumę. To jeden z najważniejszych etapów, któremu w procesie badawczym nadaję znaczenie w kontekście odbycia Ricoeurowskich *rekolekcji sensu* (1992).

W powyższych tekstach akcentuję wartość i znaczenie badań narracyjnych w pedagogice. Zwracam uwagę nie tylko na narratora, głównego bohatera opowieści, lecz także na postać badacza, który staje się świadkiem i zarazem towarzyszem podróży narratora w biograficznym czasie. Teksty mają metodologiczno-filozoficzny charakter, są przesycane refleksją nad zrozumieniem narracji, jej egzystencjalnego wymiaru. Pełno w nich odniesień do wybitnych pedagogów, filozofów, psychologów, czym pogłębiam i podkreślam humanistyczny wymiar tekstu. Z perspektywy pedagogiki narracyjnej dostrzegam wartość snucia opowieści w procesie wychowania, terapii, która pomagając uczniowi, wychowankowi uporać się z trudnymi doświadczeniami, angażuje go do zmian na wielu poziomach: emocjonalnym, poznawczym, społecznym i duchowym.

Zainteresowania badawcze skierowały mnie ku potrzebie dalszego rozczytywania biografii człowieka. Pochyliłam się zatem nad kategorią *zdarzeń krytycznych*, które uczyniłam przedmiotem poznania w licznych publikacjach. To dla mnie ważna kategoria

pojęciowa, która zdominowała moje myślenie o człowieku zmagającym się z trudnościami życia. Daję temu wyraz w dwóch autorskich monografiach: *Doświadczenie zdarzeń krytycznych: narracje biograficzne dorosłych dzieci alkoholików* (2013) oraz *Biograficzne doświadczenie (nie)pełnosprawności. W świetle teorii dezintegracji pozytywnej Kazimierza Dąbrowskiego* (2016).

W książce *Doświadczenie zdarzeń krytycznych: narracje biograficzne dorosłych dzieci alkoholików* (2013) podejmuję się badań nad doświadczeniami dorosłych dzieci alkoholików. Badania obejmują dwa etapy, są to zatem badania longitudinalne. Wracam do narratorów po sześciu latach, ukazując ich życie wypełnione zdarzeniami krytycznymi z perspektywy czasu. W książce opisuję i interpretuję zdarzenia krytyczne w ich życiu związane z wychowaniem się w rodzinie z problemem alkoholowym. Pokazuję, w jaki sposób te doświadczenia miały wpływ na kształtowanie się ich tożsamości, poczucie sprawstwa, podejmowane sposoby radzenia sobie z trudnościami. W książce wykorzystałam metodę wywiadu narracyjnego Fritza Schützego, omawiam ją szczegółowo, pokazuję krok po kroku pracę z uzyskanymi danymi, ich naukową interpretację. Praca wypełnia lukę w badaniach nad młodymi dorosłymi (DDA) o tę kategorię osób, które nie powielają drogi życiowej swoich rodziców, przełamują środowiskowe zdeterminowanie, budują życie w oparciu o zrozumienie zdarzeń, w których brały udział.

Książką *Doświadczenie zdarzeń krytycznych: narracje biograficzne dorosłych dzieci alkoholików* (2013) rozszerzam rozumienie kryzysu i traumy w pedagogice społecznej i wychowawczej. Pokazuję, że zdarzenia krytyczne są nie tylko destrukcyjne, ale też rozwojowe. Stają się bowiem impulsem do zmian, wewnętrznych przemian, odgrywają rolę punktu zwrotnego w życiu człowieka, wymagającego zrozumienia innych, wsparcia edukacyjnego i pedagogicznego. Burzę w ten sposób stereotypy o dzieciach alkoholików, często występujące w literaturze przedmiotu. Ich osobiste historie dają świadectwo skuteczności podejmowanych działań mających wpływ na ich przyszłość³.

Ukazane narracje biograficzne mają wartość edukacyjną i społeczną. Są informacją dla innych (w podobnej życiowej sytuacji), w jaki sposób można budować nowe, lepsze jutro, w jaki sposób można wychodzić z ograniczeń rodziny, wykorzystując empatyczną pomoc i wsparcie innych, refleksyjne uczenie się w oparciu o to, co miało miejsce.

³ O podejmowanych działaniach piszę również w tekstach: *Strategie radzenia sobie z krytycznymi zdarzeniami żywotnymi* (2012) oraz *Życie jako wyzwanie. O doświadczeniu nabytej niepełnosprawności w narracjach* (2017), gdzie ukazuję badania empiryczne podejmujące ową tematykę.

Badania narracyjne wykorzystane we wskazanej książce są badaniami angażującymi mnie, badaczkę. Daję temu wyraz na kartach książki, w procesie badawczym, w jego interpretacji, w byciu z narratorem w świecie jego biograficznych opowieści.

Czując potrzebę dalszego wnikania w historię życia narratorów, odkrywania wraz z nimi trudnych doświadczeń życiowych, skierowałam uwagę na młodych dorosłych, którzy doświadczyli w swoim życiu przełomu wskutek wystąpienia niepełnosprawności. Tak powstała książka *Biograficzne doświadczanie (nie)pełnosprawności. W świetle teorii dezintegracji pozytywnej Kazimierza Dąbrowskiego* (2016).

Jest to pogłębione studium nad doświadczaniem niepełnosprawności przez młodych dorosłych, które osadziłam w koncepcji biograficznego uczenia się oraz teorii dezintegracji pozytywnej Kazimierza Dąbrowskiego. W kontekście podjętych rozważań postawiłam trzy problemy badawcze: 1. W jaki sposób badani opisują doświadczanie niepełnosprawności w perspektywie czasu? 2. Jakie mechanizmy, strategie działania uruchomili badani, aby skutecznie poradzić sobie ze zdarzeniem krytycznym, jakim jest nabycie niepełnosprawności? 3. Jaki sens i znaczenie z perspektywy czasu nadają badani nabytej niepełnosprawności?

Obiektem badań uczyniłam osoby, które wskutek nieszczęśliwego wypadku lub zdarzeń losowych stały się osobami niepełnosprawnymi. Historią swojego życia chciały pokazać, w jaki sposób wychodziły z kryzysu, załamania się organizacji życia codziennego.

W badaniach zastosowałam technikę narracyjną Dana McAdamsa, dotąd niewykorzystywaną w polskich badaniach empirycznych. Konsekwentnie, krok po kroku, metodycznie ukazuję pracę z materiałem empirycznym, wykorzystanie techniki narracyjnej do odkrywania zdarzeń krytycznych w biografii moich narratorów, procesu wyjścia z kryzysu, lęku, dezorganizacji życia. W tym celu do interpretacji materiału empirycznego wykorzystałam dynamizmy dezintegracji pozytywnej autorstwa Dąbrowskiego, które umożliwiły śledzenie rozwoju od rozpadu dotychczasowej struktury Ja narratorów, do budowania nowego, codziennego ładu, akceptacji zastanego stanu.

Metodologiczne wyzwanie, przed którym stanęłam, zaowocowało opracowaniem i przygotowaniem do badań techniki narracyjnej McAdamsa, jej szczegółowym opisem, wskazaniem możliwości zastosowania w odkrywaniu (wraz z narratorem) kart z historii życia. Pokazało również, w jaki sposób przepracowanie w opowieści zdarzeń jest ważne dla narratora rozwojowo, edukacyjnie. To wartość praktyczna, którą pedagodzy mogą skutecznie

wykorzystać w pracy socjopedagogicznej, wspierając osoby w kryzysie rozwojowym, utracie sensu życia, stając się edukatorami (towarzyszami) w odkrywaniu znaczeń, wzmacniającymi godność i podmiotowość osób na nowo poszukujących siebie. W taki sposób wnoszę teorię dezintegracji pozytywnej w praktyczny obszar edukacji, podkreślając, że zdarzenia krytyczne mogą stać się drogą rozwoju, mogą budować tożsamość w oparciu o refleksję nad tym wszystkim, co miało miejsce. Udział opowieści w wykonaniu tegoż zadania jest nieodzowny. Daję temu wyraz w niniejszej publikacji.

Inne badania, które podjęłam celem (z)rozumienia zdarzeń krytycznych, ich znaczenia dla życia narratora, opublikowałam w tekście *The Family as a Place of Experiencing Critical Events – Case Study* (2024). Zaprezentowane w artykule rozważania osadziłam wokół rodziny, jej poszczególnych członków, relacji, jakie pomiędzy nimi zachodzą. Zwróciłam uwagę na rodzinę jako *miejsce*, w którym doświadcza się zdarzeń krytycznych.

Do badań zaprosiłam narratorkę, która na gruncie życia rodzinnego doświadczyła cierpienia, kryzysu. Jej historię życia chciałam podkreślić proces zmagania się z krytycznym zdarzeniem, jak również (z perspektywy metodologicznej) ukazać, że świadome podjęcie udziału w tworzeniu opowieści o sobie i swoim życiu może stać się bodźcem do zmiany, przemiany tak w obrębie własnego Ja, jak i najbliższego otoczenia. Przedstawiona w tekście opowieść może być również źródłem inspiracji dla wszystkich osób, które w przestrzeni życia rodzinnego doświadczenia lęku, samotności, wyobcowania.

Badania osadziłam w interpretatywistycznej tradycji badawczej. Ich celem było ukazanie narracji kobiety, która doświadczyła zdarzeń krytycznych w przestrzeni życia rodzinnego. Sformułowałam następujące problemy badawcze: 1. W jaki sposób narratorka opisuje, wyjaśnia zdarzenia krytyczne na bazie swoich rodzinnych doświadczeń? 2. Jakie znaczenia przypisuje przeżytych zdarzeniom krytycznym z perspektywy czasu?

Uzyskany materiał empiryczny poddałam interpretacji, wykorzystując kolejne kroki analizy według propozycji Schützego⁴: formalną analizę tekstu, opis strukturalny, analizę abstrakcyjną, analizę wiedzy, kontrastowe porównanie. Interpretacja materiału empirycznego ukazała narratorkę w procesie głębokich zmian, wewnętrznych przemian, potrzeby zrozumienia przeżytych doświadczeń, podjęcia próby ułożenia sobie życia poza najbliższą rodziną.

⁴ Inne badania z wykorzystaniem metody wywiadu narracyjnego Schützego opublikowałam w artykule *Przebieg procesów trajektoryjnych Fritza Schützego i jego zastosowanie w badaniach empirycznych*, „Edukacja Dorosłych”, 2012, nr 2, s. 129–141.

Badaniami wpisuję się w potrzebę ujawniania codziennego świata człowieka, jego potrzeby nazywania stanów emocjonalnych, uczuć kierowanych tak pod swoim, jak i innych ludzi adresem.

Podjętymi badaniami pokazuję, jak można badać trudne doświadczenia, jak je interpretować, jak wspierać człowieka w kryzysie. Są moim głosem w dyskusji nad potrzebą ujawniania ludzkich emocjonalnych stanów, będących skutkiem przeżycia trudnego doświadczenia.

Obszar pedagogiki narracyjnej i biograficznej daje świadectwo mojego naukowego udziału w procesie rozczytywania codziennego życia współczesnego człowieka. Jako badaczka jestem obecna w tym świecie, zaznaczam w nim swoją osobę. Pokazuję edukacyjną i rozwojową moc narracji w doświadczaniu traumy, kryzysu. Jej sprawczą rolę w rozumieniu codziennego istnienia, nadawania znaczeń temu, co miało miejsce w przestrzeni biograficznego życia.

Monografie:

Krawczyk-Bocian A. (2013). *Doświadczanie zdarzeń krytycznych: narracje biograficzne dorosłych dzieci alkoholików*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

Krawczyk-Bocian A. (2016). *Biograficzne doświadczanie (nie)pełnosprawności w świetle teorii dezintegracji pozytywnej Kazimierza Dąbrowskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

Artykuły:

Krawczyk-Bocian A. (2024). *The Family as a Place of Experiencing Critical Events – Case Study*, „Horyzonty Wychowania”, t. 23, nr 66, s. 123–133.

Krawczyk-Bocian A., Leppert R. (2020). *Narracja jako temporalna podróż po świecie sensów i znaczeń*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Pedagogika”, t. 40, z. 452, s. 13–56.

Krawczyk-Bocian A. (2017). *Życie jako wyzwanie. O doświadczaniu nabytej niepełnosprawności w narracjach*. W: A. Knocińska, P. Frąckowiak (red.), *Pomoc – wsparcie – ratownictwo: o optymalizacji rozwoju i edukacji człowieka na różnych etapach życia*, Bogucki Wydawnictwo

Naukowe, Poznań, s. 425–438.

- Krawczyk-Bocian A. (2017). *Doświadczenie czasu w badaniach biograficzno-narracyjnych*. W: E. Dubas, A. Gutowska (red.), *Czas i miejsca w biografii: aspekty edukacyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 37–47.
- Krawczyk-Bocian A. (2015). *O potrzebie badań biograficzno-narracyjnych w pedagogice*. W: E. Dubas, J. Stelmaszczyk (red.), *Biografie i uczenie się*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 49–56.
- Krawczyk-Bocian A. (2012). *Strategie radzenia sobie z krytycznymi zdarzeniami życiowymi*. W: J. Deręgowska, M. Majorczyk, J. Świątkiewicz (red.), *Oblicza kryzysu współczesnego człowieka*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa, Poznań, s. 257–278.
- Krawczyk-Bocian A. (2012). *Przebieg procesów trajektoryjnych Fritza Schutzego i jego zastosowanie w badaniach empirycznych*, „Edukacja Dorosłych”, nr 2, s. 129–141.
- Krawczyk-Bocian A. (2011). *Zdarzenia krytyczne w biografii indywidualnej młodych dorosłych*. W: E. Dubas, W. Świtalski (red.), *Uczenie się z (własnej) biografii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 69–90.
- Krawczyk-Bocian A. (2011). *Narracja jako spotkanie*, „Przegląd Pedagogiczny”, nr 1, s. 199–205.
- Krawczyk-Bocian A. (2006). *Proces tworzenia tożsamości u Dorosłych Dzieci Alkoholików*. W: M. Deptuła (red.), *Diagnostyka i profilaktyka w teorii i praktyce pedagogicznej*, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, s. 356–367.

6.2. Obszar drugi: Epistemologiczne aspekty narracji

Rozczytanie wartości i znaczenia narracji dla pedagogiki zaprowadziło mnie w obszar epistemologii. Traktuję ją jako mapę, dzięki której jestem w stanie zrozumieć, jak powstaje wiedza z opowieści oraz jakie są granice i możliwości jej interpretacji. To ważne spojrzenie na opowieść nie tylko z perspektywy narzędzia badawczego i edukacyjnego, ale również wzbogacenia warsztatu badacza o nowe doświadczenia i wyzwania, przed którymi staje.

I tak w artykule *Epistemologiczny poziom rozumienia tekstu narracyjnego* (2008) sytuuję rozważania wokół dwóch zagadnień: metodologicznego pluralizmu w naukach społeczno-humanistycznych oraz pracy badacza z tekstem narracyjnym poprzez ukazanie autorskich etapów pracy z nim. W tekście dokonuję odróżnienia poziomu epistemicznego od

epistemologicznego, dokonuję ich opisu, omówienia. Uwagę koncentruję na poziomie epistemologicznym, który jest skupiony na relacji sens – znaczenie, na włączeniu do procesu interpretacji rozumienia.

W artykule opowiadam się za możliwością łączenia obu poziomów w duchu epistemologii Ricoeura, którego zdaniem wyjaśnianie odpowiada na pytanie *dla czego coś się wydarzyło*, a rozumienie – *co to znaczy* dla narratora i jego świata. W tekście przekonuję, iż te dwa poziomy mogą się uzupełniać, nie stać w opozycji do siebie.

W drugiej części tekstu dzielę się doświadczeniami badawczymi związanymi z interpretacją tekstu narracyjnego. W tym celu proponuję wprowadzenie do warsztatu badawczego sześciu etapów pracy z tekstem narracyjnym, przez które przechodziłam we własnym procesie badawczym. Obejmują one: przedrozumienie problemu, analizę relacji obiekt badań – badacz, analizę strukturalną tekstu, odwołanie do teorii naukowych, relację wiedza potoczna – wiedza naukowa oraz odwołanie się do kryteriów trafności badań jakościowych podkreślających ocenę teoretyczną, interpretacyjną, dobór próby i relację badawczą.

Rozważaniami zawartymi w tekście zapraszam do refleksji badawczej, do zrozumienia, że interpretacja narracji jest sztuką wymagającą otwartości metodologicznej, krytycznego myślenia, zaangażowania na każdym etapie badań, jego analizy i interpretacji. Jest narzędziem, które umożliwia odkrywanie sensu ludzkiego życia w opowieści, podążanie za człowiekiem, światem jego codziennych doświadczeń.

W taki sposób przegląd dostępnej literatury przedmiotu zaprowadził mnie w obszar mitów o narracji, które przybierały formę uproszczeń, intuicyjnego odnoszenia się do nich. Mówi o tym tekst *Mity o narracji: od subiektywizmu do problemu interpretacji* (2008), w którym ukazuję cztery mity ulokowane wokół subiektywizmu badań, małej (jednostkowej) próby badawczej, możliwości interpretacji materiału empirycznego, ulotnej pamięci narratorów w przywoływaniu zdarzeń z przeszłości.

Tekst jest moim głosem w dyskusji nad potrzebą rozwoju świadomości metodologicznej, interpretacyjnej, zrozumienia, że każda opowieść jest uwarunkowana kontekstem społecznym, kulturowym, historycznym i biograficznym człowieka. Zawartymi w tekście rozważaniami pragnę przełamać stereotypy potocznego myślenia o narracji jako o metodzie nastawionej wyłącznie na gromadzenie opowieści. Pokazuję jej pełną koncepcję jako formy ludzkiego istnienia, nie tylko reprezentacji.

Daję temu wyraz w kolejnym artykule, zatytułowanym *Rozumienie narracyjne w perspektywie interakcjonizmu interpretatywnego, poznania hermeneutycznego i refleksji fenomenologicznej* (2017). To kolejny tekst, który zrodził się z naukowego zapotrzebowania na ogląd narracji w trzech komplementarnych podejściach. Ukazuje hermeneutykę jako podejście skupione wokół rozumienia znaczeń, rozczytywania ich w kontekście społeczno-kulturowym, fenomenologię jako podejście opisujące przeżycie w taki sposób, w jaki jest doświadczane i przeżywane przez jednostkę, wreszcie interakcjonizm interpretatywny osadzony wokół wspólnotowego tworzenia znaczeń, w interakcji społecznej wiążącej podmiot w polu interakcyjnym z innymi (Denzin, 1990).

Rozważaniami zawartymi w tekście zachęcam do łączenia ich w procesie badawczym celem uchwycenia złożoności ludzkiego życia ujawnionego w opowieści. Tekst podkreśla naukowo-badawczą gotowość do dialogu między różnymi podejściami, spojrzenie na narrację jako proces dynamiczny, angażujący nie tylko narratora, ale i badacza.

To ważne zagadnienie w obszarze moich zainteresowań badawczych, któremu poświęcam wiele uwagi. Stąd też postaci badacza i narratora są dla mnie ważne choćby z punktu widzenia własnej osoby, współuczestniczki opowieści, towarzyszki narratora w odczytywaniu zdarzeń z przeszłości. Piszę o tym w tekście *Narrator i badacz. O relacji opartej na zaufaniu i (z)rozumieniu* (2023). To tekst pełen refleksji, zadumy nad postaciami zaangażowanymi w proces rozczytania codziennego życia. Przybliżam w nim postać narratora jako osoby najbardziej zorientowanej w tym, co miało miejsce, co się wydarzyło. Osoby, która dzięki udziałowi w tworzeniu opowieści stara się nadać sens i znaczenie przeżyтым doświadczeniom, dokonać analizy zdarzeń, stworzyć plan rozwoju siebie w nadchodzącej przyszłości. To postać pełna tajemnic, która poprzez ujawnienie zakamarków swego dotychczasowego życia pragnie zrozumieć siebie, swój świat, zbudować tożsamość w oparciu o zdobyte doświadczenia. Postacią pomocną w tym zadaniu jest niewątpliwie badacz narracyjny, którego nazywam towarzyszem podróży, uważnym słuchaczem, współuczestnikiem opowieści.

W tekście pokazuję moją naukową drogę stawania się badaczką narracyjną, która świadomie podejmuje się zadania subtelного, nienachalnego wejścia w świat opowieści narratora. Opis tych doświadczeń może pomóc zwłaszcza młodym, początkującym badaczom w zrozumieniu istoty i znaczenia narracyjnego spotkania z człowiekiem opisującym świat codziennych wyzwań, traum, kryzysów, trudnych doświadczeń, wymagającym od niego

reakcji i działania. Warunkiem owocnej współpracy między badaczem a narratorem uczyniłam wzajemne zaufanie i zrozumienie, uważną obecność, która umożliwia narratorowi podjęcie opowieści, powierzenie tajemnic swego życia osobie badacza. Dzielę się doświadczeniami z własnego procesu badawczego, wskazując na potrzebę stworzenia narratorowi atmosfery bezpieczeństwa, anonimowości, komfortu podczas snucia opowieści. Wskazuję również na sygnały niewerbalne istotne dla opowieści, budujące poczucie bliskości i zrozumienia między badaczem a narratorem.

Tekst akcentuje potrzebę oparcia procesu badawczego na zaangażowaniu obu podmiotów narracyjnego spotkania, przyjęcia partnerskiego charakteru, który pozwala obu stronom na głębsze poznanie, spokojne, subtelne wchodzenie w świat opowieści: narratorowi – na odkrywanie i porządkowanie swojej historii, nadawanie jej znaczenia, badaczowi – na wgląd w świat ludzkiej opowieści.

Skupienie uwagi na narratorze jako wyjątkowej postaci podejmującej się zadania rozczytania własnego życia skierowały mnie ku literaturze Sartre’a, który obok Ricoeura zdominował moje myślenie o człowieku jako *opowiadaczu zdarzeń*. W artykule *Bohaterowie Jeana-Paula Sartre’a w świecie biograficznych opowieści* (2024) podążam za literaturą wskazanego autora, definiuję *opowiadacza zdarzeń* jako postać zanurzoną we własnej opowieści. Przyjmuję zatem za Sartrem, że „człowiek jest zawsze opowiadaczem zdarzeń, żyje otoczony swoimi zdarzeniami i zdarzeniami innych, wszystko, co się z nim dzieje, widzi poprzez nie, i usiłuje przeżywać swoje życie tak, jakby opowiadał” (1974, s. 74).

W nawiązaniu do powyższych słów i rozumienia konceptu *opowiadacza zdarzeń* przywołuję w tekście bohaterów Sartre’a z opowiadań *Mur* i *Pokój* (Sartre, 1992), tj. Piotra i Pabla Ibbieta, oraz bohatera książki *Mdłości* (Sartre, 1974) o imieniu Roquentin. W rozważaniach podkreślam, iż wokół nas są ludzie podobni do bohaterów Sartre’a. Widzę ich na ulicy, w sklepie, tuż za rogiem. To ludzie chcący opowiadać o sobie, swoim codziennym dniu, wykorzystujący kolejkę w sklepie do podjęcia rozmowy.

Wielokrotnie słyszałam ich podczas pracy badawczej, przysłuchiwałam się ich opowieściom, rozumiałam ich potrzebę tak wyjaśnienia, jak i rozumienia (w myśl epistemologii Ricoeura) swojego życia. Stąd też jako badaczka podkreślam, że wyjaśnianie (szukanie przyczyn, ustalanie faktów) i rozumienie (odczytywanie znaczeń) mogą współdziałać, prowadząc do nadania życiu sensu. W taki sposób opowieść przybliży badacza do narratora, narratora do badacza, innych ludzi, świata codziennych zdarzeń.

Wskazane w obszarze drugim teksty naukowe mojego autorstwa podkreślają, w jaki sposób rozumiemy, interpretujemy i uzasadniamy wiedzę płynącą z opowieści. Są moim głosem w dyskusji nad koniecznością spojrzenia na epistemologię również w wymiarze refleksyjnym. Liczne pytania retoryczne, które stawiam w swoich tekstach, zachęcają do spojrzenia na opowieść nie tylko przez pryzmat tego, *co jest opowiedziane*, ale w *jaki sposób i dlaczego jest to opowiedziane, jakie są motywy podjęcia (przez narratora) opowieści*. To dla mnie jako badaczki kluczowe podejście do prowadzenia rzetelnych badań narracyjnych i możliwości stosowania ich w pedagogice, otwarcia się na narratora, jego świat ukazany w opowieści.

Daję temu wyraz w moich kolejnych publikacjach zebranych wokół obszaru trzeciego – terapeutycznej i edukacyjnej roli narracji.

Artykuły:

- Krawczyk-Bocian A. (2024). *Bohaterowie Jeana-Paula Sartre'a w świecie biograficznych opowieści*, „Przegląd Pedagogiczny”, nr 1, s. 20–31.
- Krawczyk-Bocian A. (2023). *Narrator i badacz. O relacji opartej na zaufaniu i (z)rozumieniu*, „Przegląd Pedagogiczny”, nr 1, s. 71–81.
- Krawczyk-Bocian A. (2017). *Rozumienie narracyjne w perspektywie interakcjonizmu interpretatywnego, poznania hermeneutycznego i refleksji fenomenologicznej*, „Studia Edukacyjne”, nr 44, s. 285–300.
- Krawczyk-Bocian A. (2008). *Epistemologiczny poziom rozumienia tekstu narracyjnego*, „Przegląd Pedagogiczny”, nr 1, s. 93–101.
- Krawczyk-Bocian A. (2008). *Mity o narracji: od subiektywizmu do problemu interpretacji*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja”, nr 2, s. 37–51.

6.3. Obszar trzeci: Terapeutyczna i edukacyjna rola narracji

Ostatni ze wskazanych obszarów moich zainteresowań badawczych jest mi niezwykle bliski. Dostrzegam w nim bowiem potencjał i *moc* narracji w odczytywaniu zdarzeń z własnej biografii, nadania im sensu i znaczenia, poszukiwania własnej tożsamości, jej dalszego rozwoju (Lalak, 2010). Narracja ma zatem dla mnie ogromną moc łączącą wymiar tak poznawczy, emocjonalny, społeczny, jak i twórczy – pozwalający tworzyć opowieść, nadawać

jej kierunek. Jest narzędziem pomocnym w rozczytywaniu przeszłości, planowaniu przyszłości, budowaniu więzi ze sobą, innymi ludźmi, wzmacnianiu podmiotowości i tożsamości. Jest lustrem, w którego odbiciu narrator przygląda się sobie, odpowiada na ważne pytania: kim jestem, dokąd zmierzam, co chcę osiągnąć. Jest wreszcie oknem, które zaprasza do nowego świata, z nowymi perspektywami, wyzwaniem.

W tym obszarze zainteresowań badawczych podkreślam zatem tak edukacyjną, jak i terapeutyczną wartość narracji dla człowieka pragnącego zrozumieć siebie, świat i innych w tym świecie.

Stosując w badaniach empirycznych metodę wywiadu narracyjnego Schützego, technikę narracyjną McAdamsa, rozczytując Keena i jego propozycję podróży w mieście i in., dostrzegłam konieczność stworzenia własnego narzędzia badawczego umożliwiającego podążanie w opowieści za narratorem, przeżytych przez niego zdarzeniami, którym nadaje sens i znaczenie z perspektywy czasu. Tak powstał tekst *Autonarracyjna (re)konstrukcja historii życia poprzez odkrywanie siebie z powrotem* (2019), który jest gotowym narzędziem do wykorzystania w badaniach empirycznych.

W tekście omawiam rolę autonarracji, dokonuję przeglądu istniejących technik narracyjnych, ich założeń i sposobu wykorzystania w badaniach empirycznych. Dokonuję opisu autorskiej techniki *odkrywania siebie z powrotem*, który opieram na trzech filarach czasu w odniesieniu do następujących etapów: 1. syntetycznego oglądu życia, 2. rekonstrukcji przeszłości, rekonstrukcji teraźniejszości, 3. konstrukcji przyszłości, 4. bilansowania. Do każdego etapu stworzyłam szczegółowy zestaw pytań, co czyni technikę gotową do zastosowania w badaniach i w pracy edukacyjnej.

W narzędziu *odkrywanie siebie z powrotem* stawiam narratora w roli podmiotu, aktywnego twórcy własnej opowieści. Wzmacniam w ten sposób poczucie sprawstwa narratora, zapraszam do refleksyjności i zaangażowanego oglądu swojego życia. Akcentuję również gotowość narratora na ujawnianie tych zdarzeń, na które wyraża zgodę, jego autonomię, godność i ukazanie w opowieści indywidualnego rozumienia siebie, swoich doświadczeń. Podkreślam również rolę badacza jako towarzysza narracyjnej podróży, dbającego o etyczny i empatyczny przebieg narracyjnego spotkania, w atmosferze zaufania i wzajemnego poszanowania.

Opracowane narzędzie ma wymiar nie tylko badawczy, ale też refleksyjny, terapeutyczny i edukacyjny. Umożliwia całościowe ujęcie historii życia narratora, jego

doświadczenia w perspektywie czasu: przeszłości, teraźniejszości, przyszłości. Przeprowadzenie wywiadu w tej formie stwarza możliwość wydobycia bogatego materiału empirycznego o codziennym życiu narratora. Narzędzie do *odkrywania siebie z powrotem* sprzyja refleksji narratora nad sobą, co wspiera jego proces rozwoju osobistego, podejmowanie decyzji, szukanie strategii radzenia sobie z trudnymi doświadczeniami. Z tegoż powodu narzędzie może być wykorzystane w pracy pedagogów, wychowawców, terapeutów, w tutoring, poradnictwie, we wsparciu uczniów, dorosłych w kryzysach biograficznych, w kształtowaniu tożsamości.

W narzędziu wprowadzam kategorię *prawdy narracyjnej*, która akcentuje potrzebę spojrzenia na opowieść jako subiektywną, istotną wiedzę narratora o jego życiu. Z perspektywy pedagogiki to niezwykle ważne, gdyż służy lepszemu rozumieniu człowieka, podejmowanych przez niego decyzji, strategii radzenia sobie z problemami, kryzysami.

Za pomocą opracowanego narzędzia podejmuję głos w dyskusji nad potrzebą wzmacniania znaczenia opowieści dla odczytywania historii życia, uczenia się z biograficznych doświadczeń, podkreślania znaczenia czasu jako ramy do interpretacji zdarzeń, do dalszej pracy z biografią ucznia, dorosłego. Zrozumienia, że opowieść można potraktować jako źródło wiedzy i punkt wyjścia do pracy pedagogicznej nastawionej na ujawnianie wartości, przekonań, motywów działania, refleksję nad sensem życia przybierającą formę terapeutyczną.

Piszę o tym w tekście *Opowieść narracyjna w obszarze terapeutycznym* (2022). Podkreślam, iż opowiadanie pomaga porządkować przeżycia na linii biograficznego czasu, nadać im sens i znaczenie z perspektywy czasu. Sprzyja refleksji i zadumie nad tym, co się wydarzyło, co wpłynęło na przyszłość, relacje z innymi. Tekstem wprowadzam czytelnika w świat opowieści, który można skutecznie wykorzystać do budowania własnego dobrostanu psychicznego, odbyć autoterapię, zapytać samego siebie o zdarzenia i swój udział w nich. Pomagają w tym myśli wybranych autorów, którzy dostrzegają w opowieści walor terapeutyczny. Ich słowami podkreślam walory terapeutycznego działania narracji dla m.in. rozwoju duchowego poprzez uświadomienie sobie własnych wartości, zasad, przekonań; wewnętrznej kontemplacji sprzyjającej integracji swojego Ja; zrozumienia *uciekającego świata* (Giddens, 2007), refleksji nad szybko zmieniającą się rzeczywistością; potrzeby budowania tożsamości, tworzenia narracji dla siebie, uwalniania w opowieści wyobraźni, postawy pytającej, potrzeby zachowania siebie w biograficznym czasie.

W tekście wprowadzam swoje rozumienie opowieści nie tylko z perspektywy potrzeby przywoływania wspomnień. To dla mnie również sposób patrzenia w przyszłość, kreślenia wizji rozwoju siebie, zmian w różnych obszarach codziennego życia. Opowieścią widzianą z perspektywy terapeutycznej podkreślam walor zachowywania ciągłości biograficznej, wzmacniania relacji narratora ze sobą, z innymi ważnymi osobami, chroniąc go przed samotnością, biernością. To autoterapia, która integruje aspekty emocjonalne, duchowe, społeczne i fizyczne narratora.

Wsluchując się uważnie w głos narratorów podczas prowadzonych przeze mnie wywiadów narracyjnych, dostrzegłam ich chęć udziału w programie, w którym mogliby snuć swobodną opowieść o własnym życiu. Tak powstał program *Opowieści w drodze* i artykuł temu poświęcony pt. *Terapeutyczna moc programu „Opowieści w drodze” w obszarze pracy z osobami (niepełno)sprawnymi* (2022). W programie przedstawiam 10 sesji *Opowieści w drodze*, których adresatami uczyniłam osoby (niepełno)sprawne. To nawiązanie do moich narratorów z monografii *Biograficzne doświadczanie niepełnosprawności*, od których usłyszałam potrzebę dzielenia się swoimi traumatycznymi doświadczeniami, przepracowania w opowieści tego, co się wydarzyło. Stworzony przeze mnie program mogą również wykorzystać osoby potrzebujące przepracować swoje życie, zaistniałe zdarzenia, w tym zdarzenia krytyczne, osoby chcące pokierować życie ku wyczekiwanej przyszłości.

Każdą sesję rozpoczyna zwrot „Opowiem wam o...”. Pojedyncza sesja obejmuje inny tematycznie obszar związany z narratorem, jego dotychczasowym życiem, potrzebami czy pragnieniami. Sesje są prowadzone zgodnie z linią biograficznego czasu: sesje 1–4 odnoszą się do przeszłości narratora, przeżytych zdarzeń, uczuć i emocji im towarzyszących, ważnych biograficznie osób oraz do postaci samego narratora. Sesje 5–7 dotyczą czasu teraźniejszego. Skupiają się na znaczących osobach w życiu narratora, nie-ludzkich aktorach. To nawiązanie do wątków posthumanistycznych, które w opowieści również akcentuję. Podkreślam zatem, iż przedmioty, pamiątki, zwierzęta również biorą udział w opowieści, odgrywają w nich ważną rolę. Sesje 8–10 dotyczą przyszłości narratora. Skoncentrowane są na refleksyjnym tworzeniu obrazu siebie w wyczekiwanej przyszłości, precyzowaniu życiowych celów, planów, marzeń, możliwości ich realizacji.

Stworzony przeze mnie program *Opowieści w drodze* jest programem edukacyjno-terapeutycznym opartym na atmosferze zaufania, empatii wszystkich uczestników. Jest praktycznym narzędziem wsparcia dla osób w kryzysie, pragnących przepracować trudne,

determinujące zdarzenia. Może być zatem wykorzystany w pedagogice specjalnej, edukacji dorosłych do porządkowania zdarzeń z biografii, odnalezienia kierunku dalszego rozwoju. Wprowadzona w programie perspektywa posthumanistyczna zachęca narratorów do snucia opowieści o zwierzętach, przedmiotach im bliskich, o relacji z nimi. To moje naukowe przekonanie o otwarciu pedagogiki narracyjnej na nie-ludzkie aktorów równie ważnych, co ci ludzcy.

Programem wzbogacam również obszar pedagogiki specjalnej o narzędzie narracyjnego wsparcia, które można wykorzystać w placówkach, ośrodkach rehabilitacji. Wszędzie tam, gdzie jest potrzeba wsparcia osób w kryzysie, akceptacji siebie, swojej tożsamości.

Reasumując:

1. Teksty naukowe mojego autorstwa akcentują terapeutyczną rolę narracji dzięki możliwości porządkowania doświadczeń na linii biograficznego czasu (podróż w micie Sama Keena). Sprzyjają autoterapii, rozwojowi samoświadomości, tożsamości, akceptacji siebie. Integrują emocjonalno-duchową sferę człowieka poprzez refleksję, kontemplację, wyciszenie (np. podróż turysty, spacerowicza, włóczęgi i gracza według propozycji Bauman). Dzięki możliwości podzielenia się opowieścią z innym (innymi) przezwyciężają poczucie samotności, stwarzają szanse bycia wysłuchanym, zrozumianym (program *Opowieści w drodze*). Teksty podkreślają rolę autobiograficznej refleksji, która wspiera proces kształtowania się tożsamości, może być zatem elementem pracy nad sobą w procesie edukacji (technika *odkrywania siebie z powrotem*).

2. Teksty naukowe mojego autorstwa akcentują edukacyjną rolę narracji w kształtowaniu kompetencji językowych i komunikacyjnych, wzmacnianie kunsztu narracyjnego poprzez budowanie opowieści, dzielenie się nimi. Zwracają uwagę na krytyczne myślenie, analizę wydarzeń, ich interpretację w kontekście subiektywnej wiedzy. Kształtują postawę badacza nastawionego na zadawanie pytań, próby poszukiwania na nie odpowiedzi. Wskazują na narrację jako metodę pracy, która może być wykorzystana w pedagogice do pisania pamiętników, tworzenia projektu *Bohatera*⁵, pracy z opowieściami w grupach zadaniowych (*opowieść w opowieści*).

⁵ Mowa o autorskiej propozycji stworzenia podróży bohatera w pracy zespołowej, co opisałam w książce *Opowieść w praktyce edukacji* (2025), jak i w części pierwszej niniejszego autoreferatu.

Artykuły:

- Krawczyk-Bocian A. (2022). *Opowieść narracyjna w obszarze terapeutycznym*, „Parezja. Czasopismo Młodych Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN”, nr 2(18), s. 55–63.
- Krawczyk-Bocian A. (2022). *Terapeutyczna moc programu „Opowieści w drodze” w obszarze pracy z osobami (niepełno)sprawnymi*, „Niepełnosprawność i Rehabilitacja”, nr 4, s. 128–139.
- Krawczyk-Bocian A. (2019). *Autonarracyjna (re)konstrukcja historii życia poprzez „odkrywanie siebie z powrotem”*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja”, t. 22, nr 3(87), s. 27–44.

oraz autorska *Podróż opowieści w opowieści z początkiem, ale bez końca*, którą przedmiotem rozważań uczyniłam w autoreferacie, w przedstawieniu monografii *Opowieść w praktyce edukacji* (2025).

6.4. Podsumowanie dorobku naukowego. Wkład w dyscyplinę

W swoich publikacjach, prowadzonych badaniach, podejmowanych działaniach związanych z organizacją ogólnopolskiego seminarium *Narracja w pedagogice* podkreślam rolę i znaczenie narracji dla rozwoju dyscypliny. Czynię to, łącząc refleksję teoretyczną z praktyką edukacyjną i terapeutyczną, promując głęboko humanistyczny model wspierania człowieka w kryzysie, wrażliwość na jego los, osobistą narrację. Mój dorobek naukowy cechuje konsekwencja tematyczna, prowadzenie badań narracyjnych, zaangażowanie w tworzenie autorskich narzędzi badawczych akcentujących potrzebę wydobywania sensu, budowania tożsamości, rozumienia tego, co ma miejsce.

Poniżej przedstawiam mój naukowy wkład w teorię narracji, metodologię oraz praktykę badawczą.

Wkład w teorię narracji

1. Stworzyłam koncepcję narracji jako formy istnienia, a nie tylko reprezentacji. W taki sposób przeniosłam rozumienie narracji z poziomu tekstu na poziom egzystencjalny, tożsamościowy człowieka. W swoich pracach ujęłam zatem narrację jako formę życia,

sensotwórczy akt istnienia w codzienności, który w opowieści odsłania człowieka, rozczytuje, nadając mu znaczenie.

2. Rozbudowałam aparat pojęciowy narracji. Uporządkowałam dotychczas rozproszone w literaturze przedmiotu kategorie, tworząc mapę pojęciową narracji skupioną wokół pojęć związanych z: procesem konstruowania siebie, procesem poznawania siebie oraz procesem odkrywania innego.

3. Rozwinęłam koncepcję człowieka jako istoty narracyjnej – *homo narratora*. Wprowadziłam typologię ról narratora: informacyjną, opisowo-sprawozdawczą, interpretacyjną oraz refleksyjno-dygresyjną. Stworzyłam oryginalne metafory narratora jako: reżysera, przewodnika, odkrywcę, kreatora zmian, (re)konstruktora. Rozszerzyłam w ten sposób rozumienie narracji na codzienną egzystencję człowieka, jego tożsamość oraz potrzebę poszukiwania przez niego sensu życia.

4. Wzbogaciłam dyskurs pedagogiczny o nowe terminy: *zatrzymanie narracyjne*, *opowieści w drodze*, *opowieści w opowieści*, *prawda narracyjna*, które wyprowadziłam z własnych doświadczeń badaczki narracyjnej, spotkań z narratorami w procesie badawczym.

5. Rozwinęłam pedagogikę czułości i uważności. W tym celu odwołałam się do koncepcji *czulego narratora* Tokarczuk, akcentując potrzebę stawiania się świadkiem i towarzyszem opowieści innego człowieka, promując ideę *czulego narratora* w pracy wychowawczej nastawionej na słuchanie, bycie w opowieści z innym (np. z wychowankiem, podopiecznym, uczniem). To jeden z opisanych przeze mnie portretów biograficznego istnienia oprócz *opowiadacza zdarzeń* Sartre’a, *człowieka dramatu* Tischnera, *tego, który jest sobą* Ricoeura. Ukazałam w ten sposób opowieść jako fundament życia człowieka, akt biograficznego istnienia. Połączyłam twórczość Sartre’a, Ricoeura, Tischnera i Tokarczuk, tworząc tło dla refleksji, zadumy nad tożsamością narracyjną, potrzeby jej wzmacniania, budowania, poszukiwania siebie w chaosie codziennego życia. To fundament dla dalszego rozwoju pedagogiki czułości, empatii, potrzeby spotkania drugiego człowieka w opowieści. Wzbogaciłam zatem teorię narracji o wymiar relacyjny, etyczny, podkreślając potrzebę dalszych badań w tym obszarze, udziału innego w opowieści narratora.

6. Ukazałam narrację jako proces transformacji. Dzięki podjętej opowieści człowiek nie tylko poznaje siebie, ale i innych ludzi, świat, w którym na co dzień żyje. W tym celu podkreśliłam ważność czasu narracyjnego dla życia człowieka, rozumienia tego, co było, co jest, co może być. To podkreślenie przeze mnie, że w procesie nadania sensu bierze udział retrospekcja, introspekcja, jak i futurospekcja.

7. Połączyłam wątki pedagogiczne, filozoficzne, literackie w narrację o człowieku jako istocie zanurzonej w opowieść o swoim dotychczasowym życiu, układającej siebie z przeżytych zdarzeń, relacji z innymi, światem. To mój wkład w potrzebę zrozumienia człowieka jako istoty narracyjnej, opowiadającej o świecie codziennych zdarzeń. Rozszerzyłam w ten sposób pole narracji na egzystencję i codzienność człowieka, łącząc pedagogikę z filozofią życia, ukazując interdyscyplinarność narracji.

Wkład w metodologię badań

8. W książce *Narracja w pedagogice. Teoria. Metodologia. Praktyka badawcza* (2019) opisałam narrację jako metodę badawczą oraz jako formę tworzenia wiedzy. Podkreśliłam, iż rolą narracji jest nie tylko rejestrowanie zdarzeń, faktów, ale też nadawanie znaczeń, udział w jej współtworzeniu dwóch podmiotów: badacza i narratora. To zatem rozumienie narracji nie tylko jako metody, lecz także płaszczyzny do budowania tożsamości (w tym narracyjnej), rozumienia zdarzeń, poszukiwania sensu, miejsca dla siebie i innych.

9. Rozwinęłam refleksję wokół postaci badacza i narratora w procesie badawczym. Ukazałam badacza jako współautora opowieści, potrzebę jego gruntownego przygotowania się do prowadzenia badań narracyjnych, zaangażowania w odkrywanie (wraz z narratorem) zdarzeń z biografii. To wkład w rozwój etyki badań jakościowych w pedagogice, pobudzanie – zwłaszcza młodych badaczy – do rozwoju czułości poznawczej, świadomości etycznej respektującej granice prywatności narratora, jego powrotu do zdarzeń z przeszłości, możliwości odtwarzania ich z pamięci. To również zwrócenie uwagi na postać narratora, możliwości zaproszenia go do interpretacji materiału empirycznego, bycia w jego opowieści od momentu zaproszenia do badań aż po opublikowanie historii z jego udziałem.

10. Wprowadziłam autorską technikę narracyjną *Odkrywanie siebie z powrotem* (2019) służącą do autonarracyjnej rekonstrukcji historii życia. Podkreśla ona znaczenie autonarracji dla rozumienia siebie, przeżytych doświadczeń, udziału w nich czasu. Przygotowane narzędzie wzbogaca warsztat badawczy pedagogiki narracyjnej, czyni go gotowym do zastosowania w badaniach i pracy edukacyjnej.

11. Podkreśliłam potrzebę integracji wymiaru egzystencjalnego, aksjologicznego, terapeutycznego w metodologii badań. To mój głos badaczki widzącej narrację jako akt sensotwórczy, biorący pod uwagę wartości, emocje, uczucia, wzbogacający metodologię badań o refleksyjność badacza i narratora.

Wkład w praktykę edukacji

12. W publikacjach ukazałam możliwość wykorzystania narracji jako narzędzia edukacyjnego, które można zastosować w bezpośredniej pracy z uczniem, wychowankiem, podopiecznym.

13. Stworzyłam narzędzia, które mogą wykorzystać nauczyciele, pedagodzy, psycholodzy, wychowawcy w pracy dydaktycznej, w tutoring, poradnictwie. Mowa o przygotowanych scenariuszach narracyjnych w książce *Opowieść w praktyce edukacji* (2025), opartych na podróży bohatera Voglera, mitycznej podróży Keena, podróży turysty, spacerowicza, włóczęgi i gracza Baumana oraz autorskiej *opowieści w opowieści*. Przygotowane karty pracy, instrukcje dla uczestników i prowadzących stanowią gotowe narzędzie do zastosowania w klasie szkolnej, jak i w edukacji dorosłych.

14. Stworzyłam program terapeutyczny dla osób w trudnych sytuacjach, pragnących poprzez podjętą opowieść zrozumieć siebie, przeżyte zdarzenia, nadać im sens i znaczenie z perspektywy czasu. Mowa o programie *Opowieści w drodze* (2022), który można wykorzystać w pedagogice specjalnej, w pracy edukacyjnej z osobami w kryzysie, poszukującymi swojej drogi i miejsca w świecie.

15. Promowałam/promuję w publikacjach naukowych rozwój pedagogiki empatycznej, relacyjnej opartej na koncepcji *czulego narratora*, którego widzę w osobie pedagoga, psychologa, wychowawcy, w tych wszystkich, dla których udział w współtworzeniu opowieści jest ważny, znaczący dla procesu rozumienia siebie, przeżytych zdarzeń, budowania tożsamości w oparciu o wiedzę o tym, co miało miejsce w przestrzeni najbliższego świata. To wspieranie w procesie edukacyjnym roli autorefleksji, rozwoju tożsamości ucznia/wychowanka poprzez snucie opowieści, swobodnej rozmowy o emocjach, problemach, strategiach radzenia sobie z nimi. To terapeutyczny wymiar opowieści pozwalający uczniowi/wychowankowi zrozumieć własną przeszłość i doświadczenia, wyrazić uczucia, nazwać wartości, zasady, opowiedzieć o tym innym.

16. Zachęcałam/zachęcam w publikacjach, organizowanym przeze mnie seminarium naukowym *Narracja w pedagogice* do wprowadzania w obszar edukacji opowieści, znalezienia dla niej należnego miejsca. To mój naukowo-badawczy głos w dostrzeżeniu wartości narracji dla życia współczesnego człowieka, ważności tworzenia opowieści w praktyce edukacji, potrzeby rozwoju kompetencji narracyjnych, kunsztu narracyjnego od najmłodszych lat. To mój głos w dyskusji nad potrzebą prowadzenia szkół opartych na tworzeniu opowieści, wykorzystywaniu jej zarówno w dydaktyce, jak i codziennym życiu instytucji.

Bibliografia prac zawartych w autoreferacie

- Bruner J. (1990). *Życie jako narracja*, „Kwartalnik Pedagogiczny”, nr 4, s. 3–17.
- Burzyńska A. (2008). *Idee narracyjności w humanistyce*. W: B. Janusz, K. Gdowska, B. de Barbaro (red.), *Narracja. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 21–36.
- Demetrio D. (2000). *Autobiografia. Terapeutyczny wymiar pisania o sobie*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Denzin N.K. (1990). *Reinterpretacja metody biograficznej w socjologii: znaczenie a metoda w analizie biograficznej*. W: J. Włodarek, M. Ziółkowski (red.), *Metoda biograficzna w socjologii*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, s. 55–69.

- Dubas E. (2015). *Andragogiczne badania biografii – zakresy, trudności, etyka badacza (wybrane aspekty)*. W: E. Dubas, J. Stelmaszczyk (red.), *Biografie i uczenie się*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 31–47.
- Garbula J.M. (2012). *Pedagogika drogi Ryszarda Macieja Łukaszewicza – próba odczytania w porządku alfabetycznym*, „Przegląd Badań Edukacyjnych”, nr 2, s. 119–132.
- Lalak D. (2010). *Życie jako biografia. Podejście biograficzne w perspektywie pedagogicznej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.
- Łukaszewicz R.M. (2010). *Wrocławska Szkoła Przyszłości dla duchowości, dla wyobraźni, dla praktyki... z nieoczekiwaną przypowieścią autobiograficzną*, Fundacja Wolne Inicjatywy Edukacyjne, Świeradów Zdrój–Wrocław.
- Giddens A. (2007). *Socjologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Nowak-Dziemianowicz M. (2002). *Doświadczenia rodzinne w narracjach. Interpretacje sensów i znaczeń*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- Ricoeur P. (1992). *Filozofia osoby*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, Kraków.
- Ricoeur P. (2003). *O sobie samym jako innym*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Rosner K. (2003). *Narracja, tożsamość i czas*, Wydawnictwo Universitas, Kraków.
- Taylor Ch. (1995). *Źródła współczesnej tożsamości*. W: P. Ricoeur (red.), *Tożsamość w czasach zmiany. Rozmowy w Castel Gandolfo*, Wydawnictwo Znak, Kraków, s. 9–21.
- Tischner J. (1990). *Filozofia dramatu*, Editions du dialogue, Paryż.
- Tischner J. (1998). *Spór o istnienie człowieka*, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Tokarczuk O. (2020). *Czuły narrator*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Sartre J.-P. (1974). *Mdłości*, Wydawnictwo Zielona Sowa, Warszawa.
- Sartre J.-P. (1992). *Intymność i inne opowiadania*, Wydawnictwo Magart, Łódź.

oraz monografie i teksty naukowe mojego autorstwa.

7. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

7.1. Udział w realizacji projektów badawczych

W latach 2002–2012 uzyskałam cztery granty dla młodych naukowców. Były one finansowane z funduszy Wydziału Pedagogiki i Psychologii Akademii Bydgoskiej.

Granty dla młodych naukowców

1. Zdarzenia krytyczne w narracjach Dorosłych Dzieci Alkoholików. Studium przeżyć i doświadczeń. Projekt realizowany w latach 2002–2005. Grant dla młodych naukowców, fundusze Wydziału Pedagogiki i Psychologii, Akademia Bydgoska. Indywidualny projekt badawczy.

Rezultatem był udział w Letniej Szkole Młodych Pedagogów w Szczecinie i Międzyzdrojach w 2003 roku, w Letniej Szkole młodych Pedagogów w Krakowie i Zakopanem w 2004 roku oraz w I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej: *Diagnostyka – Profilaktyka – Socjoterapia w teorii i praktyce pedagogicznej*, Bydgoszcz – Solec Kujawski 15–16.05.2006, podczas której wygłosiłam referaty i przedstawiłam rezultaty swoich poczynąń badawczych. Zostały one opublikowane w:

Krawczyk-Bocian A. (2003). *Edukacyjne zmagania z kulturą milczenia dzieci alkoholików*.

W: M. Gańko-Karwowska, L. Marek (red.), *Zeszyty Naukowe Forum Młodych Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN*, zeszyt 7, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 351–356.

Krawczyk-Bocian A. (2004). *Zdarzenia krytyczne w narracjach dorosłych dzieci alkoholików – projekt badań*. W: A. Domagała-Kręcioch, Z. Szarota (red.), *Zeszyty Naukowe Forum Młodych Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych*, zeszyt 8, Oficyna Wydawnicza „Text”, Kraków, s. 109–118.

Krawczyk-Bocian A. (2006). *Proces tworzenia tożsamości u Dorosłych Dzieci Alkoholików*. W: M. Deptuła (red.), *Diagnostyka i profilaktyka w teorii i praktyce pedagogicznej*, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, s. 356–367.

2. Narracja jako struktura (samo)rozumienia historii życia jednostki. Projekt realizowany w latach 2007–2008. Grant dla młodych naukowców, fundusze Wydziału Pedagogiki i Psychologii, Akademia Bydgoska. Indywidualny projekt badawczy.

Rezultatem było napisane podrozdziału (o tym samym tytule) do przygotowywanej wówczas monografii *Doświadczenie zdarzeń krytycznych* oraz artykuł naukowy:

Krawczyk-Bocian A. (2008). *Mity o narracji. Od subiektywizmu do problemu interpretacji*, „Terazniejszość – Człowiek – Edukacja”, nr 2, s. 37–51.

3. Zdarzenia krytyczne w biografii młodych dorosłych. Projekt realizowany w latach 2010–2011. Grant dla młodych naukowców, fundusze Wydziału Pedagogiki i Psychologii, Akademia Bydgoska. Indywidualny projekt badawczy.

Rezultatem był artykuł naukowy opublikowany w „Przeglądzie Pedagogicznym” oraz udział w dwóch konferencjach naukowych: IV Łódzkiej Konferencji Biograficznej – Biografia i badanie biografii *Uczenie się z biografii Innych* (2010) oraz Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej *Oblicza kryzysu współczesnego człowieka* (2012):

Krawczyk-Bocian A. (2011). *Zdarzenia krytyczne w biografii indywidualnej młodych dorosłych*. W: E. Dubas, W. Świtalski (red.), *Uczenie się z (własnej) biografii*, Uniwersytet Łódzki, Łódź.

Krawczyk-Bocian A. (2011). *Narracja jako spotkanie*, „Przegląd Pedagogiczny”, nr 1.

Krawczyk-Bocian A. (2012). *Strategie radzenia sobie z krytycznymi zdarzeniami życiowymi*. W: J. Deręgowska, M. Majorczyk, J. Świątkiewicz (red.), *Oblicza kryzysu współczesnego człowieka*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa, Poznań, s. 257–278.

4. Życie DDA w perspektywie zdarzeń krytycznych. Narracje biograficzne (badania podłużne). Projekt realizowany w latach 2011–2012. Grant dla młodych naukowców,

fundusze Wydziału Pedagogiki i Psychologii, Akademia Bydgoska. Indywidualny projekt badawczy.

Efektem było wydanie monografii naukowej nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy:

Krawczyk-Bocian A. (2013). *Doświadczenie zdarzeń krytycznych. Narracje biograficzne dorosłych dzieci alkoholików. Studium przeżyć i doświadczeń*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

7.2. Staż naukowy

Odbyłam staż naukowy na Wydziale Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego w okresie 5.05.2025–6.06.2025. Opiekunką naukową stażu była dr hab. Alina Wróbel, prof. UŁ.

Celem stażu naukowego było przygotowanie merytoryczne do napisania artykułu naukowego *Wywiad narracyjny z perspektywy badacza i narratora. O warunkach, przebiegu i zachodzących relacjach*⁶.

W artykule pochyłam się nad dwoma podmiotami biorącymi udział w procesie badawczym: narratorem i badaczem. Opisuję ich relacje od chwili poznania się, nawiązania pierwszego kontaktu, do momentu ostatecznego zakończenia wszelkich procedur związanych z interpretacją danych. Odwołując się do własnych, wieloletnich doświadczeń badawczych, proponuję wyjście poza schemat badawczy Schützego. Czynię to na etapie analizy wiedzy, dostrzegając konieczność ponownego zaproszenia narratora do interpretacji materiału empirycznego skupionego wokół zdarzeń krytycznych w jego biografii oraz wokół języka opowieści. W tym celu stworzyłam dwa narzędzia umożliwiające badaczowi zgłębienie poruszanej tematyki, istotnej z punktu widzenia przedmiotu i celu badań. W takiej sytuacji badacz zyskuje dostęp do wiedzy narratora o zdarzeniu, potwierdzeniu lub obaleniu tezy, w stosunku do jakich spraw/zdarzeń narrator podtrzymuje to, co powiedział, lub koryguje przedstawioną w wywiadzie rzeczywistość.

Jako badaczka zdaję sobie sprawę z wysiłku, ale i ograniczeń obu stron (badacza i narratora) nad ponownym, wspólnym pochyleniem się nad opowieścią. Podkreślam jednak, iż narratorzy są zainteresowani całym przebiegiem wywiadu, od momentu wyrażenia zgody

⁶ Artykuł ukaże się w czasopiśmie „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne”.

na udział w nim, aż po możliwość odczytania jego rezultatów. Relacje między badaczem a narratorem oparte zostają na zrozumieniu, akceptacji, byciu we wspólnocie opowieści, w której dzięki wywiadowi narracyjnemu mieli okazję się znaleźć.

Przygotowany tekst jest moim głosem w dyskusji na temat udziału narratora w całym przebiegu procesu badawczego, dbałości o jakość w badaniach jakościowych.

7.3. Udział w konferencjach naukowych

W okresie zatrudnienia na Uniwersytecie wygłosiłam 22 referaty na konferencjach, brałam aktywny udział w 24 seminariach naukowych, 19 wykładach wybitnych pedagogów, 15 konferencjach z udziałem biernym, 4 warsztatach, 1 warsztacie *Praca z danymi jakościowymi. Modele pracy z danymi jakościowymi Melissy Freeman* (2025) w ramach XII Transdyscyplinarnego Sympozjum Badań Jakościowych.

Wystąpienia na konferencjach naukowych dotyczyły prezentowanego w autoreferacie osiągnięcia. Najważniejsze prezentuję poniżej:

Krawczyk-Bocian A., *O możliwościach wykorzystania narzędzia podróży opowieści w opowieści do budowania relacji społecznych*. Konferencja: *(Re)konstrukcje relacji społecznych w świecie realnym i wirtualnym*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, 7.04.2025.

Krawczyk-Bocian A., *Rodzina jako miejsce doświadczania zdarzeń krytycznych*. Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Rodzina w myślach, sercach i czynach odzwierciedlona – teoretyczne, badawcze i praktyczne implikacje*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów, 24.05.2024.

Krawczyk-Bocian A., *Odkrywanie siebie w narracji*, IX Transdyscyplinarne Sympozjum Badań Jakościowych, Instytut Socjologii i Wydział Nauk o Edukacji Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, 7–9.06.2021.

Krawczyk-Bocian A., *Zastosowanie techniki narracyjnej „odkrywanie siebie z powrotem” w badaniu doświadczeń rodzinnych*, Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Rodzicielstwo i rodzina. (Re)konstrukcje życia codziennego*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, 21.09.2020.

Krawczyk-Bocian A., *Dojrzewanie do (z)rozumienia choroby i niepełnosprawności w świetle teorii dezintegracji pozytywnej Kazimierza Dąbrowskiego*, Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Dojrzałość: kontekst celów, zadań i działań. Perspektywa temporalna*, Zakład Teorii i Deontologii Nauczycielskiej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, 22.05.2017.

Krawczyk-Bocian A., Analiza narracji (warsztaty: udział czynny), Ogólnopolskie Seminarium Naukowe *Dyskurs w ujęciu interdyscyplinarnym*, Pracownia Metodologii Badań Pedagogicznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, 7–8.11.2016.

Krawczyk-Bocian A., *Życie jako wyzwanie. O doświadczaniu nabytej niepełnosprawności w narracjach*, Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Pomoc psychologiczno-pedagogiczna wobec zjawiska wykluczenia społecznego na różnych etapach życia. Modele pomagania*, Gnieźnieńska Szkoła Wyższa Milenium, Gniezno, 30–31.05.2016.

Krawczyk-Bocian A., *Doświadczanie czasu w badaniach biograficzno-narracyjnych*, IX Łódzka Konferencja Biograficzna *Czas w badaniach biograficznych*, Zakład Andragogiki i Gerontologii Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 6–7.02.2015.

Krawczyk-Bocian A., *Znaczenie badań biograficzno-narracyjnych w pedagogice*, VIII Łódzka Konferencja Biograficzna *Biografie edukacyjne w kontekście całościowego uczenia się*, Zakład Andragogiki i Gerontologii Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 7–9.02.2014.

Krawczyk-Bocian A., *Biograficzne uczenie się a edukacja*, II Zjazd Andragogiczny nt. *Teoria i praktyka edukacji dorosłych w procesie zmian*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń, 15–16.05.2012.

Krawczyk-Bocian A., *Strategie radzenia sobie z krytycznymi zdarzeniami życiowymi*, Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Oblicza kryzysu współczesnego człowieka*, Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa, Poznań, 13.04.2012.

Krawczyk-Bocian A., *Dzieciństwo w rodzinie uzależnionej*, Konferencja Naukowa *Dziecko w Polsce w XX wieku – portrety i narracje*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, 26–27.09.2011.

Krawczyk-Bocian A., *O dialogu akademickim jako osobowej relacji nauczyciel akademicki – student*, Konferencja Naukowa *Aksjologiczne podstawy edukacji: milczenie, monolog, dialog*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, 9–10.06.2010.

Krawczyk-Bocian A., *Zdarzenia krytyczne w biografii indywidualnej młodych dorosłych*, IV Łódzka Konferencja Biograficzna – Biografia i badanie biografii: *Uczenie się z biografii Innych*, Uniwersytet Łódzki, Łódź, 5–6.02.2010.

Krawczyk-Bocian A., *Trajektoria tożsamości. Od poczucia zagubienia i osamotnienia do samorealizacji i akceptacji indywidualnej historii życia młodych dorosłych*, VI Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny, Lublin, 17–19.09.2007.

Krawczyk-Bocian A., *Epistemologiczny poziom rozumienia tekstu narracyjnego*, Konferencja Naukowa *Biograficzność w edukacji dorosłych*, Uniwersytet Łódzki, Łódź, 6–8.02.2007.

Krawczyk-Bocian A., *Proces tworzenia tożsamości u Dorosłych Dzieci Alkoholików*, I Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Diagnostyka – Profilaktyka – Socjoterapia w teorii i praktyce pedagogicznej*, Bydgoszcz–Solec Kujawski, 15–16.05.2006.

Krawczyk-Bocian A., *Mity o narracji. od subiektywizmu do problemu interpretacji*, Konferencja Naukowa *Narracja – Krytyka – Zmiana. Praktyki badawcze we współczesnej pedagogice*, Wrocław, 2005.

Krawczyk-Bocian A., *Fenomen popularności pedagogiki jako kierunku studiów*, VI Ogólnopolska Konferencja Zespołu Pedagogiki Ogólnej KNP PAN nt. *Ewolucja „ogólności” pedagogicznego myślenia o edukacji*, Ciechocinek, 28.05.2004.

Krawczyk-Bocian A., *Zdarzenia krytyczne w narracjach Dorosłych Dzieci Alkoholików – projekt badań*, Letnia Szkoła Młodych Pedagogów, Kraków–Zakopane, 2003.

Krawczyk-Bocian A., *Edukacyjne zmagania z kulturą milczenia dzieci alkoholików*, Letnia Szkoła Młodych Pedagogów, Międzyzdroje, 2002.

7.4. Członkostwo w towarzystwach naukowych

Jestem członkinią:

- **Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Oddział w Bydgoszczy** (od 2019 roku do chwili obecnej); pod patronatem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego organizuję cykliczne ogólnopolskie Seminarium Naukowe *Narracja w pedagogice*;
- **Polskiego Towarzystwa Socjologicznego** (sekcja badań biograficznych) (od 2022 roku do chwili obecnej).

8. Dorobek popularyzatorski, dydaktyczny, organizacyjny

Przez cały okres zatrudnienia brałam aktywny udział w pracach na rzecz Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Wykazywałam się zaangażowaniem w pracy dydaktycznej, organizacyjnej oraz we współpracy z otoczeniem społecznym.

8.1. Osiągnięcia dydaktyczne

- W ramach przydzielonych mi obowiązków dydaktycznych prowadzę na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych ćwiczenia, konwersatoria, a także wykłady i zajęcia ogólnouczelniane. Do przedmiotów wpisujących się w moje zainteresowania badawcze należą: narracja w pedagogice i edukacji, człowiek jako podmiot społecznego świata, podczas których odwołuję się do autorskich monografii, tekstów naukowych, wypracowanych narzędzi.
- Pełniłam funkcję promotora pomocniczego rozprawy doktorskiej mgr Moniki Chodyny-Santus nt. *Reprezentacje dysleksji w dziennikach opinii w Polsce i Wielkiej Brytanii w latach 2010–2015 (na przykładzie „Gazety Wyborczej” i „The Gaurdian”)*. Promotor pracy doktorskiej: prof. dr hab. Roman Leppert. Obrona pracy doktorskiej 27.09.2019 na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.
- W okresie od 2003 do 2010 roku współprowadziłam Studenckie Naukowe Koło Młodych Pedagogów, działające przy Katedrze Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej (wraz z prof. Heleną Ostrowicką). W ramach działalności koła naukowego miały miejsce:
 - konkurs literacki *Czy gorzki to chleb jest Polskość*, w ramach Dni Nauki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2007;

→ I Studenckie Seminarium Naukowe *Moja dziwna młodość, moja wielka niewiadoma. Portret młodego człowieka malowany barwami egzystencji*, w ramach Dni Nauki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2008, przy współpracy studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu;

→ konkurs fotograficzny *Moje miejsca znaczące w akademickiej przestrzeni*, w ramach Dni Nauki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2009.

- Byłam promotorką 36 prac magisterskich i 15 prac licencjackich.
- Byłam recenzentką 130 prac magisterskich i 27 prac licencjackich.
- Byłam recenzentką w czasopismach naukowych:
 - „Przegląd Socjologiczny”: w 2024 roku,
 - „Kultura i Edukacja”: w 2022 roku,
 - „Parezja. Czasopismo Forum Młodych Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych”: w 2019, 2021 i 2022 roku.
- Byłam członkinią komisji oceniającej projekty naukowe w ramach FERS II z ramienia Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (Wsparcie studentów w zakresie podniesienia ich kompetencji i umiejętności. Działanie 01.05. Umiejętności w szkolnictwie wyższym, Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027).
- Przeprowadziłam cykl wykładów otwartych dla uczniów V LO w Bydgoszczy (w ramach współpracy z Wydziałem Pedagogiki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego):
 - *Przyjaźń w życiu młodzieży* (12.06.2024),
 - *Daj siebie innym Marka Kotańskiego* (21.04.2023),
 - *Pedagogika serca Marii Łopatkowej* (24.03.2023),
 - *Pedagogia Janusza Korczaka* (20.01.2023).
- Podnoszę swoje kompetencje dydaktyczne poprzez udział w certyfikowanych szkoleniach. Na uwagę zasługują szkolenia, których celem było podnoszenie kompetencji nauczycieli akademickich w pracy ze studentami z różnymi dysfunkcjami (narząd ruchu; wzroku; słuchu i mowy; choroby psychiczne i spektrum autyzmu). Szkolenia odbywały się w ramach projektu „Uniwersytet Równych Szans” (2021), ponadto Design Thinking – poziom zaawansowany, w ramach projektu „Innowacyjny Dydaktyk” (2021), trening umiejętności społecznych (2024), trening umiejętności

interpersonalnych (1998), trening metod zastępowania zachowań agresywnych u dzieci, młodzieży i dorosłych (2024), *Zarządzanie różnorodnością, zapobieganie dyskryminacji płciowej i stosowanie języka inkluzyjnego* (w ramach wdrożenia planu równości płci dla UKW na lata 2023–2027) i in. szkolenia, kursy, które wykorzystuję w pracy dydaktycznej. Łącznie ukończyłam 22 szkolenia podnoszące moje kompetencje dydaktyczne⁷.

- Jestem szkoleniowcem z zakresu Treningu Umiejętności Społecznych dla branży oświatowo-wychowawczej w projekcie „Dorośli dla gospodarki” realizowanym w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 (FERS 01.05.IP.08-0456/24).

8.2. Osiągnięcia w obszarze organizacyjnym

Z pełnym zaangażowaniem podejmowałam/podejmuję się wszelkich prac na rzecz Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, w tym w szczególności Wydziału Pedagogiki UKW, jak również prac wynikających z bieżącej działalności Katedry Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej (obecnie Katedry Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania). Czując więc z Wydziałem Pedagogiki (od czasów studenckich), chętnie wywiązuję się z powierzonych mi zadań. Dotyczą one w szczególności pełnienia funkcji koordynatorki drzwi otwartych, koordynatorki Bydgoskiego Festiwalu Nauki, koordynatorki Dnia Wydziału Pedagogiki, opiekunki licznych roczników studentów, opiekunki praktyk zawodowych, członkini zespołu jubileuszu 55-lecia Bydgoskiej Pedagogiki, organizatorki seminariów i konferencji naukowych.

Byłam i/lub jestem:

- członkinią zespołu przygotowującego raport samooceny na kierunku pedagogika 2025 – funkcja: kierownik zespołów zadaniowych;
- koordynatorką warsztatów i ścieżki otwartej w ramach Dnia Wydziału Pedagogiki (2024);
- członkinią Komitetu Programowo-Organizacyjnego Jubileuszu 55-lecia Bydgoskiej Pedagogiki (2024);

⁷ Szczegóły szkoleń zaprezentowane zostały w wykazie osiągnięć.

- opiekunką praktyk zawodowych: moduł ogólnopedagogiczny (2023–2024, 2022–2023, 2021–2022, 2019–2020, 2018–2019, 2016–2017, 2014–2015, 2013–2014);
- opiekunką naukową grup studenckich: pedagogika II stopień, studia stacjonarne, niestacjonarne (w latach 2022–2023, 2021–2023, 2018–2020, 2016–2018, 2014–2015);
- opiekunką naukową: kierunku pedagogika bez specjalności (w latach 2013–2015, 2011–2013, 2010–2012);
- koordynatorką Bydgoskiego Festiwalu Nauki w ówczesnym Instytucie Pedagogiki UKW (2018–2019);
- pięciokrotną koordynatorką drzwi otwartych w ówczesnym Instytucie Pedagogiki UKW (w latach 2017–2018, 2015–2016, 2014–2015, 2013–2014, 2012–2013);
- członkinią Komitetu Organizacyjnego:
 - Seminarium Naukowego *Edukacja – Dyskurs – Pedagogika*, organizator: Katedra Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej UKW, Bydgoszcz, 29.03.2011,
 - posiedzenia Zespołu Pedagogiki Ogólnej, organizator: Katedra Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej UKW, Bydgoszcz, 8.04.2016,
 - Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego *Pedagogika (ogólna) w niepodległej Polsce. Modernizacja – Kolonizacja – Globalizacja*, organizator: Katedra Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej UKW, Bydgoszcz, 16.11.2018,
 - Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej *O pedagogice i sposobach jej uprawiania*, organizator: Katedra Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej UKW, Bydgoszcz, 27.10.2023,
 - I Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego z cyklu: *Dylematy i kontrowersje wokół kategorii oraz pojęć pedagogicznych*. Wiodący temat Seminarium: *Wychowanie jako zapoznana kategoria pedagogiczna*. Organizator: Katedra Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania UKW przy współudziale Sekcji Pedagogiki Ogólnej i Sekcji Teorii Wychowania Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, Bydgoszcz, 14.11.2025;
- organizatorką ogólnopolskiej grupy *Storytelling. Opowieści o współczesnym świecie*, w ramach XVIII Zjazdu Socjologicznego *Spółczesność przyszłości. Rekompozycje*, Warszawa, 14–17.09.2022;

- organizatorką cyklicznego Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego *Narracja w Pedagogice* (od 2019 roku do chwili obecnej. Kolejne zaplanowane jest na kwiecień 2026 roku);
- członkinią zespołu przygotowującego dokumentację nowego modułu na kierunku pedagogika: moduł ogólnopedagogiczny (studia stacjonarne, studia niestacjonarne w roku 2013–2014, z późniejszymi zmianami dla studiów stacjonarnych w roku 2023–2024, 2024–2025).

8.3. Działalność popularyzująca naukę

Od początku zatrudnienia na Wydziale Pedagogiki podejmowałam się działalności popularyzującej naukę. Brałam/biorę aktywny udział w:

2007 – Dni Nauki UKW – byłam organizatorką i prowadzącą dyskusję *okrągłego stołu* nt. *Czy gorzki to chleb jest Polskość*. Debata była zorganizowana z inicjatywy Koła Młodych Pedagogów przy Katedrze Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej, którego byłam opiekunką naukową.

2008 – Dni Nauki UKW – byłam organizatorką i prowadzącą seminarium naukowego *Moja dziwna młodość, moja wielka niewiadoma. Portret młodego człowieka malowany barwami egzystencji* z inicjatywy Koła Młodych Pedagogów przy Katedrze Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej, którego byłam opiekunką naukową.

2009 – Dni Nauki UKW – byłam organizatorką i prowadzącą debatę *Moje miejsca znaczące w akademickiej przestrzeni* z inicjatywy Koła Młodych Pedagogów przy Katedrze Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej, którego byłam opiekunką naukową.

2014 – Bydgoski Festiwal Nauki – przeprowadziłam warsztaty dla gimnazjalistów na temat *Niechęć do szkoły* (również w roku 2016 i 2018 odbyły się warsztaty o tym samym tytule).

2015 – Bydgoski Festiwal Nauki – przeprowadziłam warsztaty dla gimnazjalistów na temat *Polubić szkołę*.

2017 – Bydgoski Festiwal Nauki – przeprowadziłam warsztaty dla gimnazjalistów na temat *Niechęć do szkoły – co zrobić, aby szkoła stała się miejscem lubianym*.

2022 – Bydgoski Festiwal Nauki – przeprowadziłam spotkanie poetyckie połączone z opowieściami o współczesnym człowieku na temat *Cisza w nas, wokół nas czy cisza dla nas*.

2023 – Dzień Wydziału Pedagogiki UKW – przeprowadziłam warsztaty dla studentów na temat *Badania biograficzno-narracyjne*.

2023 – Letnia Akademia Młodego Naukowca – prowadziłam zajęcia z dziećmi na temat wakacyjnej rodziny, którą przedstawiały w formie rysunku i ustnej opowieści, I turnus 26.06–30.06.2023.

2023 – Letnia Akademia Młodego Naukowca – prowadziłam zajęcia z dziećmi na temat wakacyjnej rodziny, którą przedstawiały w formie rysunku i ustnej opowieści, II turnus 3.07–7.07.2023.

2023 – Bydgoski Festiwal Nauki – przeprowadziłam spotkanie na temat *Świat pełen poezji*.

2024 – Dzień Wydziału Pedagogiki UKW – zorganizowałam warsztaty dla studentów na temat *Narrator i badacz. Jak przygotować się do przeprowadzenia wywiadu biograficzno-narracyjnego*.

Ponadto prowadzę wykłady otwarte dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku i Akademii Sztuk Wszelakich:

2022 – Życie w opowieści. O historii życia ukrytej w poezji, Akademia Sztuk Wszelakich, Bydgoszcz, 21.11.2022.

2023 – Biograficzne istnienie w opowieści, Uniwersytet Trzeciego Wieku, Bydgoszcz, 25.05.2023.

2024 – Spotkanie z poezją, w której ukryły się historie życia, Uniwersytet Trzeciego Wieku, Nakło, 23.05.2024.

2024 – Rodzina jako miejsce doświadczania zdarzeń krytycznych. Przeżycia i doświadczenia młodych dorosłych, Uniwersytet Trzeciego Wieku, Bydgoszcz, 23.05.2024 (grupa I i II).

8.4. Współpraca z otoczeniem społecznym

Podjęłam współpracę z Domem Pomocy Społecznej w Gołuszycach (na zaproszenie Dyrektora placówki [2022]). Wygłosiłam wykład dla pracowników i mieszkańców nt. *Życie w opowieści*, nawiązałam do doświadczeń badawczych oraz tomiku wierszy *Cisza. (Po)między słowami*. Współpraca zaowocowała udziałem pracowników w organizowanych przeze mnie seminariach naukowych *Narracja w pedagogice*. Opowieści, poezja zagościły w Domu Pomocy Społecznej.

8.5. Nagrody za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną

- 2021 – uzyskałam **nagrodę Rektora** Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego za osiągnięcia naukowe;
- 2024 – zostałam odznaczona **Medalem Komisji Edukacji Narodowej**;
- 2024 – uzyskałam **nagrodę Rektora** Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego za działalność organizacyjną.

8.6. Pełnione funkcje

W ramach przydzielonych zadań pełnię (bądź pełniłam) następujące funkcje:

- Członkini Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej dla studentów (2020–2024);
- Członkini Wydziałowej Komisji ds. Etyki Badań Naukowych (od 2023 roku do chwili obecnej);
- Przedstawicielki Rady Kierunku Pedagogika, studia I i II stopnia stacjonarne, niestacjonarne (od 2019 roku do chwili obecnej);
- Członkini Uczelnianego Zespołu ds. Promocji (2015–2016);
- Członkini Zespołu ds. Rekrutacji (2010–2011).

9. Inne informacje

Jestem autorką tomiku wierszy *Cisza. (po)między słowami* (Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2021).

We wstępie do tomiku piszę:

Wiersze rysują obraz człowieka w codzienności. Ukazują zmagania z samym sobą, poszukiwanie dróg wyjścia z trudnych życiowych sytuacji. Wyjątkowość usłyszanych historii życia, niepowtarzalność zdarzeń, wola walki o godne życie uwolniły pasję pisania o sprawach zwykłych, codziennych, pomijanych często w gonitwie doczesnego życia. Ukojeniem, drogą prowadzącą do wewnętrznego zintegrowania okazała się... cisza.

Doświadczenia wyniesione z prowadzonych badań narracyjnych, spotkania z wyjątkowymi narratorami zaowocowały napisaniem tomiku poezji, w którym ukazuję współczesnego człowieka zanurzonego w zdarzenia – te trudne, wymagające podjęcia działań, zmiany dotychczasowego życia i te zapraszające do wyciszenia, poszukiwania przestrzeni do refleksji i zadumy nad tym wszystkim, co miało miejsce. Tomikiem wierszy wpisuję się refleksyjnie w moje podejście badawcze odnoszące się do zrozumienia życia współczesnego człowieka, podążania ścieżką narracyjnego sensu, czyniąc to subtelnie również w poetyckiej formie.

Wiersze ukazują zatem moją osobę – badaczkę narracyjną, którą mogłam się stać dzięki narratorom, ich obecności w moim życiu. Zaproszenie mojej osoby do zakamarków ich codziennego życia, odsłanianie w mojej obecności trudnych zdarzeń z biografii indywidualnej nauczyło mnie pokory i cierpliwości w oczekiwaniu na słowo. Subtelne, nienachalne podążanie za ich wdechem i wydechem, przyspieszonym biciem serca, drżeniem głosu wydobywającym się z krtani, łzami, szlochaniem i ciszą, która wypełniała przestrzeń naszego narracyjnego spotkania.

Stawałam się bardzo powoli, krok po kroku badaczką narracyjną wsłuchującą się zarówno w głos narratorów, jak i mój głos – osoby zaangażowanej w cały proces badawczy: od momentu nawiązania kontaktu z narratorem, przez udział w badaniu, do etapu zakończenia wszelkich procedur interpretacyjnych i przekazaniu informacji o publikacji narracji z ich udziałem.

To dbałość o narratora, przestrzeganie zasad etyki badawczej oraz świadome podnoszenie jakości badań jakościowych w pedagogice. To moje osobiste zaangażowanie w rozwój badań biograficzno-narracyjnych, tworzenie narzędzi, które przybliżą badacza do narratora i narratora do badacza, budowanie warsztatu metodologicznego otwartego na oba podmioty badawcze. To głos badaczki akcentujący konieczność uczynienia z opowieści 22. lekcji na XXI wiek⁸. Opowieści przybliżającej człowieka do człowieka.

10. Podsumowanie

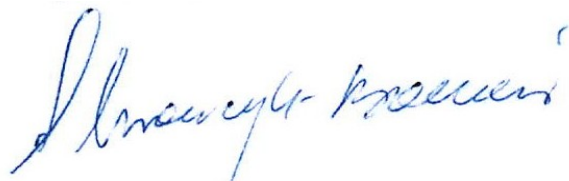
W zaprezentowanym autoreferacie wykazałam, że w pracy naukowej, dydaktycznej, popularyzatorskiej łączę podejście naukowe z wrażliwością na los jednostki i jej osobistą narrację. Moje publikacje zawierają teoretyczne odniesienie do pedagogiki narracyjnej, metodologiczne jej aspekty, analizę biograficzną, studium przypadków i refleksję nad znaczeniem opowieści w procesach wychowania, terapii i readaptacji społecznej.

Poprzez podejmowanie powyższej tematyki dążę do ukazania indywidualnych dróg rozwoju człowieka, a także roli relacji, środowiska i doświadczeń w kształtowaniu tożsamości osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

Dorobek naukowy, który buduję od wielu lat, wskazuje na moją badawczą konsekwencję, zaangażowanie w tworzenie autorskich podejść badawczych łączących pedagogikę, hermeneutykę, narratologię i refleksję nad ludzką kondycją.

Publikacje naukowe, osobisty życiorys wypełniony opowieściami narratorów stanowią mój wkład w rozwój metod biograficzno-narracyjnych w naukach społecznych, a także w praktykę pedagogiczną i terapeutyczną.

Narracja w pedagogice: od egzystencji, przez badania do praktyki edukacyjnej
to naukowo-badawcza droga wpisana w moją biografię, rozwój zawodowy i codzienność. Daję temu wyraz w przygotowywanej przeze mnie kolejnej monografii naukowej.

⁸ Nawiązanie do książki Y.N. Harariego (2018), *21 lekcji na XXI wiek*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.